

A Vasárnapi Ujság hetenként egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj január-juniussig, azaz: 6 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai úton a Politikai Ujdonságokkal együtt 4 ft. pp. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Budai Ézsaiás.

(1766—1841.)

A tiszántuli ref. egyházkerület és a Debreczen városi lakosság jelen nemzedéke még élénken fog emlékezni a lelkes, derék magyar tudós tisztas alakjára, kinek emlékét ezennel olvasóinkban újra föllevenítjük. Méltán állítjuk be csarnokunkba a nemeslelkű ember, rendíthetetlen jellemű hazafi, kitűnő tudós, jeles történetíró, erélyes és bölcs egyházkormányzó, tiszántuli református superintendens, Budai Ézsaiás kifejezésteljes arczképét.

A már több mint 16 évvel ezelőtt elhunyt érdemduis férfiú született Peerben Közép-Szolnokmegyében 1766-ban május 7-kén közepsorsu nemes szüléktől. Tanulását szülőföldén kezdé, majd a hírneves Hatvani, Szatmári, Varjas, Sinai tanárok alatt Debreczenben az itteni főiskola mult századi legragyogóbb szakában folytatá és végzé be, mi alatt a jók jobbainak osztályrészül jutni szokott minden kitüntetésben részesült. Volt a poéták, és az első éves diákok tanítója, volt könyvtárnok, s majd az ellenőri, végre iskolanagyi tisztségeket olly jelesül viselés magát kitartó vas szorgalma, tehetsége és készütsége által annyira megkülönbözteté, hogy iskolanagyi hivataloskodása alatt a nagyhirű Sinai Miklós helyettesítése a hellen és római irodalom előadásában reá bízák. Hivatalábani pontos eljárása, alaposága és képessége által előjárói becsülését s szeretetét nagy mértékben megnyervén, az irodalom és történettan tanszékére jelöltetett ki, s hogy magát bővebben kiképezhesse, nyilvános segedelemmel ellátva, 1792-ben külföldre küldetett.

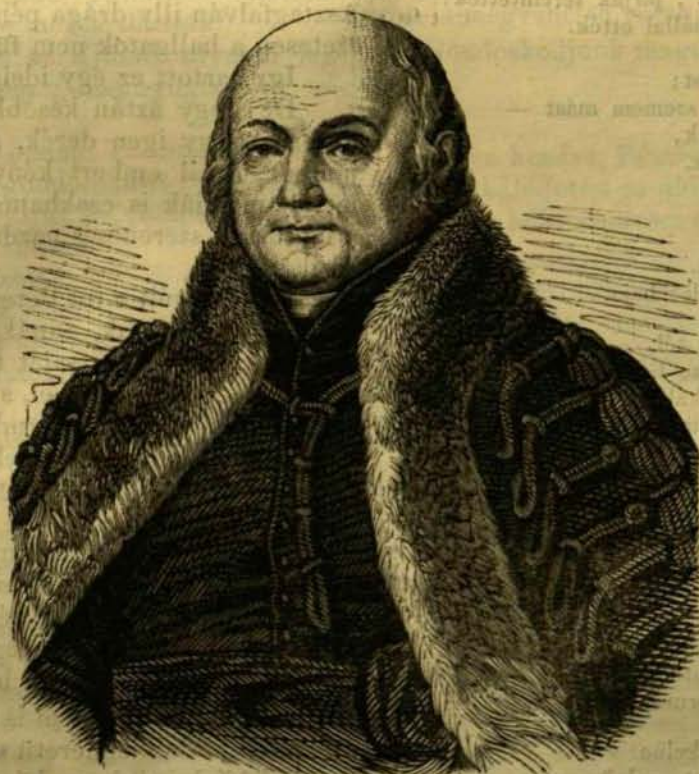
Göttingában, Németországnak akkor első rangu egyetemében, két évet töltött Budai, hol a hellen és római irodalomban a nagy Heynét, a történettanban Spittlert, az országtanban Schlözert, az emberiném történetében Meinerst, később munkáiban fényesen bebizonyított sikerrel hallgatá. Tudományszomja tovább is üzé őt, megjárta a deventeri Athenaeumot Hollandiában, az utrechti egyetemet, majd átkelt a tengeren, és Angliában Oxfordot is meglátogatá. Visszatérve, Göttingában a philosophiai tanárkoszorut vette fel. Szeretett hazájába 1794-ben tért vissza, melly év november 1-sején tanári székét elfoglalta s egész 1808-ig a történettant tani-

totta, mellyet ez évben a hittudományi tanszékkel váltott fel, 1813-ban egyházkerületi főjegyzővé választaték, 1821-ben tanári székét, az egyházi szónokszékkel váltotta fel, s egy évvel utóbb hitsorsosi bizodalma által superintendensségre emelteték.

Budai 27 évig tartó tanári, és majd 20 évi superintendensi hivatalában egyiránt kitűnően és áldáshozólag működött. Tanársága idején a magyar irodalmat elévülhetlen becsü munkákkal gazdagítá, minők: 1. „Közönséges historia,” a napkeleti birodalom elenyészteig. Debreczen 1800., másodsor javitva 1811. — 2. „A régi tudós világ historiája.” 1802., melly

mind e mai napig nemcsak az egyetlen, de önálló tudós munka, melly szerkezetben, szellemben és kidolgozásban Heyne s a göttingai könyvtár növendékét tanusítja. — 3. Az ő gondjai alatt látott világot 1804—5-ben Ferencz bátyja „Polgári lexicon” hazánk történetéhez, mit 1807. újra 1811—12-ben és harmadszor 1833—35-ben „Magyarország historiája” követett három kötetben. — 4. „Régi római vagy diák írók élete” 1814.

Ezen legnevezetesebbeken kívül több, részint nyelvtani, részint hittudományi munkái jelentek még meg magyar és latin nyelven, s e hittudományi latin munkája olly jeles volt, hogy azért Göttinga neki a hittudományban is megadta a tanárkoszorut 1817-ben. Történeti művei tudományossággal, alaposággal az irodalom és idő haladásai tekintetbe vételével s ösmeretével, vigyázatos bírálattal s szabadelmű országtani nézetekkel voltak írva, mik együttvéve annak becsét telje-

Budai Ézsaiás.

sen elavulni soha nem engedik. — Mint tanár, a főiskola szellemi jólléte előmozdításán ernyedetlen buzgalommal működött, s midőn az alsóbb iskolák igazgatója lön, rendkívül tartott leczkén maga képezé a tanítói fontos pályára készülő ifjakat, az ifjak erkölcsi nevelésére; — a magyar nyelvnek és e nyelven alapos tanításnak legbuzgóbb apostola volt, bár alig akadt korában valaki, a ki vele a latin nyelvben mérkőzhetett volna. Számos érdemei, s testtel lélekkel a magyar nyelv felvirágoztatására törekvő munkássága arra bírák a tudós társaságot, hogy az 1831. február 16-kán

tartott első gyűlésében őt — a ki már a nádor által 1828-ban a tudós társaság alaprajza elkészítésével foglalkozó küldöttség tagjává nevezteték — tiszteleti taggá választá.

Négy évig tartó betegeskedés után 1841. július 14-kén hunyt el a ritka tehetségeinél fogva mind tanításra, mind kormányzásra egyaránt képes nagy férfiú, kinek fényes érdemeiről tanuskodó ime rövid életrajzát nem rekeszthetjük be mással, mint azon buzgó ohajtással, hogy adjon az Isten a protestáns egyháznak minél gyakrabban és minél több olyan buzgó főpásztort, az iskolának olly kitünő tanárt, a tudományoknak olly fáradhatlan és tudós művelőt, a hazának olly rendíthetlen jellemű férfiut, minő Budai Ézsaiás vala!

Kátai Gábor.

Szerűn.

Asztag oldalában ülök nagy magasan,
Egerek czinczognak fölöttem, alattam;
Mindegyik muzsikál, tánczol is egyuttal,
Mit sem törődnek ők a jövővel s multtal.

No csak mulassatok szegény Isten-adták!
Boldog napjaitok már ugy is számítvák;
Szemgazdag kékéből épült palotátok
Maholnap lerontják s hült helyét látjátok.

Lennt szemeim előtt vagy négy karikában
Kerengőt járatnak mének s paripákkal.
Csak rajta! . . hadd járja az oktalan állat,
Hogyha a . . . eh de ez maradjon talánynak.

Hajnál óta már a másik ágyás járja;
Kirugva a szeme, megtörve szalmája.
Háromszor forditva s megrázva az ágyás,
Törek-tisztításhoz készül minden villás.

Rángatni kezdik a vasfogu gereblyét,
Meggyűlve előttök, törek buza, szemét;
Magok és fölfelé rántják a gyűlt rakást:
Kettőt rugnak bele s tesznek annyi rántást.

És ezt mind fűtyülve csinálják az ifjak,
Míg az öregebbek dörmögnek, mormognak;
Majd, így tedd; majd, úgy tedd . . . járják teremteték!
Hiszik, hogy ők mind ezt nagy kanállal ették.

Magam is unom a pörölést pattogást;
Távolabb tekintek; — hadd lásson szemem mást —
Hol a kövér ugart vetés alá szántják,
Vetnek is egyuttal, be is boronálják.

Ide hallatszik a taliga-nyikorgás,
Ókrök szállítása, az ostopattogás,
Ostoros-gyerekek vig fűtnye és dala.
Boldogok! . . nem tudják, mi az élet baja.

Ha elillant az ősz, s beköszöntött a tél,
Fűlt kemence mellett nagyobb része henyel;
A jobbja, serénye fur avvagy faricskál,
Serdülő lyánkáknak rokka-szeget csinál.

Száraz barlangkórót kerget felém a szél,
Láttára lelkemből fájdalmas sohaj kell! . .
Azokra gondolok, kiket messze, távol
Balsorsok így üldöz, . . . jó Isten tudná, hol!

Tarló s sárgult gyepék mellett zöld vetések.
Önkénytelen megnyilik szívem a reménynek;
Hisz hol most halál van, élet lesz ott újra:
Jó az Isten! . . ad még derüt a borura.

De mi zúg fölöttem, mintha vihar kelne
Fönn a levegőben, . . . meg is érint szele?
Ah! egy holló sereg végzi repülését,
S ellepi a remény zöldellő vetését.

S a földre, melly előbb ollyan ékes zöld volt,
A leszállott sereg fekete fűtyolt vont,
S tépik az ujkélest, a csirát kivájják . . .
Mért nyitá meg Noé hollóknak a bárkát!

Hová nem jutottam, . . . most látom csak végre:
Asztag oldaláról, Ararát hegyére.
De ha volt Ararát hegye a világnak,
Ararát hegye ez asztag a pusztának.

Innen küldöm én szép árva gondolatim,
Az én szárnyaszegett szelid galambjaim.
Lesz-e valahol hely, a hol majd leszállnak?
S hoznak-e magokkal számomra zöld ágot?

Fájdalmam felhője meg fog-e szakadni?
Bánatom özöne meg fog-e apadni?
Lesz-e hely hol élet-bárkámát kikötöm?
Avvagy csak bujdosó maradok e földön?!

De mig a fejemet illyeténkép töröm
A jövődő fölött, és csomóba kötöm
Zavart gondolatim szaggatott fonalát:
Megdézsmálhatják a rám bizott garmadát.

Petőfi István.

Mint lón vagyonos emberré ifjabb Adorján Péter.

Elbeszélés, írta PÁLFFY ALBERT.

(Folytatás.)

IV.

Talán még a Tatarjárásnak sem volt annak idejében olly hire Asztagfalván (mert így nevezték a falut, hova Péter elvetődék) mint azon ritka eseménynek, hogy valami uriforma ember saját szabad akaratából annak rendje szerint beállott a napszámba dolgozó legények sorába.

Eleinte, ugy néztek itt e fiatal emberre, mint valami tengementuli csudára. Sokan százféleképen próbálgatták eltalálni, mi ok vezérelheti őt e megfoghatlan lépésre? A hány mese járta akkorában a fonókákban az elbujdosott és számkivetett királyfiakról, azt mind ráalkalmazgatták Péterre. Csak a legigazabb s legegyszerűbb ok nem jutott senkinek eszébe, hogy tudniillik ezen iskolát végzett ifju e helyütt értelmes munkájával saját földi szerencsését akarja tisztos módon eszközölni.

Itt-ott még ollyan agyafurt nénémasszony is akadt a faluban, ki minden himezés-hámozás nélkül rámondta a jámbor fiura: Bizony egyéb sem lehet az ilyen báránybörbe öltözött farkas, mint külföldi kém, afféle spion, kit aranyával fizetnek egy órára, csak hogy az ország állapotát kipuhatolja. Hogy aztán minő haszna volna abból a hatalmas francia vagy burkus királynak, hogy épen Asztagfalván illy drága pénzen fizetett embert tartson: azt természetesen a hallgatók nem fürkészték tovább.

Igy tartott ez egy ideig.

De hogy aztán későbbi tapasztalás után okulva, a falubeliek Péterben egy igen derék, szorgalmatos, s magát kedveltetni tudó jámbor fiatal embert kénytelenítettek elismerni, a haszontalan mende-mondák is csakhamar megszűntek róla kerengeni, s az volt a faluban a szerencsés gazda, ki Pétert munkába fogadva mezejére kivihette.

Igy éldegélt a mi Péterünk napról napra, s a mi keveset megtakarított magának, annál jobban esett lelkének, ha elgondolta, hogy ezt Isten után saját fáradságának s veritékének köszönheti.

Három hónap telt el, s Péternek már csak a kocsmáros volt a faluban ellensége: haragudván az ifjura, ki nemcsak hogy maga soha át nem lépe e veszedelmes ház küszöbét, de még oktató beszédével másokat is eltartóztatott onnan.

Épen vasárnap volt.

Péter a falubeli legénységgel a templomból jött vissza fogadott szállására, a midőn az udvarra lépve, ott a helybeli kisbíró találá, ki nagy bottal kezében, s poczkösen kipödrött bajuszával, egész hivatalossággal a jegyző s bírák uraimék nevében Adorján Péter uramat egy szóra a helység házához meghívta.

Más valaki tán nem is jót gondolt volna e váratlan hirre, de az ollyan tiszta lelkiismeretű ember, mint Péter mitől, sem tarthatván azonnal kijelenté, hogy készen van a meghívás teljesítésére.

Megindultak. A kisbíró az ő deputatumba kapott csizmáival nem is kerülgette a legnagyobb sarat, hanem a legrövidebb uton az ifjat a helység háza udvarába elvezette.

Notárius uram, ki minden tekintetben derék, jólelkű s igen barátságos öreg ember volt, nagy szivességgel fogadta az ifjat, s bemutatván őt a helység előjáróinak, rövid szóváltás után átvivé a maga saját házához.

És leültetvén őt tisztességgel maga mellé az ócska kanapéra, imígyen kezdé beszédét:

— Azért hivattalak öcsém — szólt nyájasan — hogy előbb

bemutatván téged az előljárásnak, egy némi dologban veled értekezhessem.

Péter mindenre egész készséggel előre is ajánlkozott. Csak azt nem szeretete volna, ha netán hírül menvén a faluban, hogy ő ez előtt iskolákat végzett, a falubeliek őt az öreg jegyző mellé valami irkálható hivattal kínálnák meg; ki mindenek felett csak mezei gazda akart lenni, illy megbizást egyelőre még kedvezőtlen körülménynek tekintett volna.

Szerencséjére egészen más valamiről volt a szó.

A jegyző ugyanis előre bocsátván, milly jó híret hallotta eddig is az ifjunak, imígyen folytatá beszédét.

— Am vedd eszedbe öcsém, mit mondani akarok. A minapiban falunkban egyik jómódu féltelkes gazdánk elhalván, két árva fiuskát hagyott maga után. Most már régi szokás szerint a telket el kellene adnunk, hogy aztán annak árát az árvák javára kamatra kiadhassuk. Azonban e jelen pénztelen időkben épen semmi reménységünk sem lehet, hogy e telket csak valamennyire is illő áron eladhassuk. Azért is megegyezvén e részben földesuraságunkkal is, azt határoztuk, hogy az üresen maradt telket az árvák felnevelkedéséig valami jóra való, s igyekező lakosunknak egyszerűen csak azon feltétel mellett adjuk oda haszonbérbe, ha a vállalkozó gondja alá vevén az árvákat, azokat keresztyéni módon jó erkölcsökben felnevelni kötelezné magát, s tartásokról is gondoskodnék mindazon időig, míg a gyermekek érett korukat elérvén, atyjokról maradt örökségüket kezökbe vehetnék. Mit mondanál tehát e dologra, öcsém, ha e vállalattal megkínálnalak?

A mi Péterünknek nagyon is megtetszék a kedvező ajánlat, mindamellert némi nehézségei voltak.

— Valóban — mondá — köszönettel s hálaadatossággal kellene fogadnom az előljárás hozzámutatott bizodalját, más részről azonban félnem kell, nehogy ezáltal mások haragját és neheztelését vonjam fejemre. Én itt idegen vagyok, s bizonyosan többen lesznek e faluban, kik e jelenben a gazdátlanul maradt telket hasonló feltételek mellett szives örömet kezelésök alá vehetnék. Azért is, én a viláért sem tenném ki magamat azok szemrehányásinak, kik illyes dolgokban nálamnál több itélettel s tapasztalással bírván, bizonyosan több igényekkel bírhatnak felettem, hogy e kedvező vállalatot saját számukra megtarthassák.

A jegyző kellő méltánnyal levén az ifjunak illeten legyöngédebb nemü érzelmeinek ellenében: megnyugtatóul válaszolá:

— Beszéded igen helyes volt, édes öcsém. Tudnod kell azonban, hogy az előljárás csakis azután gondolhatott reád, miután mi itt legalább két hét óta sorban kínálgatjuk helybeli lakosainkat e nem épen kedvezőtlen feltételek elvállalására.

— És mindedig senki sem találkozott?

— Egyáltalában hallani sem akarnak róla.

— Hogyan? még azok sem, kiknek birtoka nem levén, eddig is hogy megélhessenek, másokhoz kénytelenítették napszámba járni?

— Mint mondám, egy lélek sem találkozott, ki felvállalta volna.

— Csodálatos! Talán a földek igen rosztak?

— Sőt inkább e telek egyike a legjobboknak; a mellett elhalt birtokosa rendszerető ember levén, minden a legjobb állapotban maradt utána.

— Elvégre is mi oka lehet e magyarázhatlan ellenszenvnek?

— Mindjárt hallani fogod okát, ha figyelsz szavaimra. Az egész onnan veszi eredetét, hogy ez a mi jó magyar népünk egy kissé igen elkényesztetett teremése az Istennek. Vidékünk minden terményekben gazdag, s talán tuláradozó bőségben. Pénzünk ugyan minél is kevesebb, azonban izletes fehér kenyérünk, s pompás paprikásaink mellett könnyebben elfeledhetjük, miszerint itt ott e világon még bankó, s egy pár ezüst huszas is létezik. Ellenben ezen általános jólét malasztinak, melly szükségtől soha sem fél, igen gyakran árnyékoldalai is vannak. Ugyanis azalatt, hogy a magyar ember ugyszólván nyakig uszik a zsirban, lelkéből s véréből lassankint a vállalkozási szellemnek még a legutolsó szikrája is elenyészik. Ezért tapasztaljuk, hogy eddigelő népünk, a legszebben jövedelmező kereseti ágakat, saját hazájában, jobbára az idegen nemzetbelieknek engedte át. Elvégre pedig, mint a jelen eset mutatja, közönyös kezd lenni a földmivelés ellenében, úgy hogy ez időszerint keresve kell keresnünk azon embert, ki falunk-

ban egy féltelket, ugyszólván csupán ajándék fejében, tiz tizenkét esztendeig gond nélkül használhatna.

— S mi volt ellenvetésük?

— Azt mondják együgyűségökben: bizonyára bolondok volnánk, ha terhet vállalnánk magunkra. Csak a kellene még, hogy épen akkor hajtsanak ur dolgára, midőn legkevésbé lesz reá kedvünk. Tessék a kinek kell a jobbágyság. Eléltünk eddig is föld nélkül szabadon. Ettünk ha dolgoztunk, s aztán Istenen kívül soha senkifának adósa nem maradtunk.

Igy állván a dolgok, Péternek további kifogásai nem lehettek, s még azon napon az ajánlott féltelke kezelését felvállalta.

Ez mintegy tizenhárom esztendő előtt történt.

Igaz: hogy napjainkban illyes esemény többé alig képzelhető, de hiszen épen abban áll Péterünk érdeme, hogy nem vetette meg azt, mi másnak akkor kínálva sem kellett. És ha jelen időnkrol volna szó, ám tegye szívére kezét a nyájas olvasó és kérdje meg önmagától: nincs-e még most is előttiünk ezer alkalom nyitva valamely hasznos vállalat megkezdésére, mellyet azonban hanyagságból, vagy inkább hiszem: csupán közönyösségből, elszalasztunk magunk elől, csak azért, mert áldott hazánkban még mindig elég mód kínálkozik szükségünket könnyűszerűleg minden különösebb megerőtetésünk nélkül napról napra megszerezni?

Gondoljuk meg azonban, hogy a népség szaporodtával az idők mindig nehezebbek lesznek. Ma már alig akadhatna oly szerencsénk, mint a hogy Péter gazdaságát megkezdhetette: tiz, tizenkét esztendő mulva azonban még azon kenyérkereseti módok is megfogyatkozhatnak bőségökben, miben mai napon még kényünk kedvünk szerint válogathatunk.

Emlékezzünk vissza a korábbi időkre. Hajdanában egynémely urbéri rendezés alkalmával boldogot boldogtalant kínálgattak földdel, és telekkel. Nem kellett sokaknak, mert félték a jobbági terhektől. Péter idejében már nem kínálták ingyen a földet: de legalább haszonbérleti szerződéseket jutányos föltételek mellett lehet kötni; ez sem kellett Péteren kívül az asztalgalvi kocsmázgató lakosságnak. Ám tessék most árenda után járni a vidéken. Bizony olyan árát kérik holdjától egy évre, hogy azon pénzen egykor örökáron is megvehette volna.

Gondoskodjunk magunkról mig nem késő, mert az idő nem vár senkire.

V.

Innen kezdve, Péter szemlátomást gyarapodék.

Munkálódott, s az áldás nem maradt el tőle, mert jólelkű, tiszta erkölcsű, s lelkiismeretes ember maradt minden időben.

A telek, melynek mivélését felvállalta, bőven fedezte uj háztartásának minden szükségét. Az árvák szorgalmatosan jártak iskolába s Péter még jókor munkásságra, s takarékoságra szoktatta őket. Mi pedig a jövedelemből felesleg maradt, azt az uj gazda híven két részre osztotta, s felét évnegyedenként átszolgáltatta a helység árvagondviselőjének, felét saját számára félrerakosgatta.

Péter gazdasága csakhamar példaképen lön elismerve a faluban.

Dolgát helyes javításokon kezdé. Télen, mig mások egyebet nem tettek, mint hogy a befutott kályha mellett elpipáztatták az időt, ő folyvást hordta a kopogós fagyon földeire a tragját. Ollykor még neki fizettek, ha valamelyik szomszédja udvaráról e felette becses, de még akkoron csak alkalmatlan rondaságnak tartott szemetet elhordotta.

A hol rosztak, károst, vagy tökeletlent talált gazdaságában, azt irtalom nélkül kiirtotta, vagy jobbal, s hasznosabbal fölcserélte. A durvaszörü juhokat a mézaróshoz vitte, s a pénzen, mit értök kapott, ha bár eleinte számra nézve kevesebb, de igen szép finom gyapjut termelő bárányokat vásárlott. Költsége ezekkel csaknem a régi maradt, haszna pedig legalább háromszor annyi. Hasonlóképen bánt a hosszalábú téglavörös szörü szalontai faj sertésekkel, látni se akarta e kukoriczát hijába fogyasztó állatokat, helyökbe inkább rövidnyaku szélesfülű szöke mangoliczákat nevelt, s jól tartván azokat előbb árpa darával, szintén csepegett utánok a zsir, midőn ősz táján a kukoriczára került a sor.

A legcsekélyebb tárgyra kiterjeszté figyelmét. Midőn a faluban dinnye-földeket osztottak a legelőből, Péter nem kimélte a költséget s a városból jeles faju magot hozatott, azért is, mig mások az ő

izetlen, s kásás sárgadinnyéjüket még a vásárra vinni is szegény-
lették, ő saját természéért gazdag jutalmat várhatott.

Kertje tele volt hasznos növényekkel. A hol csak helyét találta, mindenhova gyümölcsfákat ültetett. A gyermekeket mulatságból rászoktatta a selyembogár tenyésztésére. A faluban elég volt ugyan az eperfa, de ezt is csak kevés becsei, s vizizü gyümölcséért tartották meg a lakosok, holott e fának becsé leginkább leveleiben rejlik. Kik azt használatlanul elrohadni engedik: épen úgy cselekesznek, mint az egyszeri ember, ki a hurkát kifordította: a töltelékét odaadta kutyájának, a külső száraz héját pedig maga ette meg.

Nem kell azonban képzelni, mint ha Péternek is minden, mibe csak belekezdett, okvetlenül sikerülnie kellett volna. Sőt inkább többször megtörtént vele, hogy a magának kárán tanult. Azonban a busásan megfizetett leczkét legalább más alkalommal nem hagyta használatlanul. — Mit aztán egyszer hasznosnak elismert, annak kivételében az első kísérletnél soha meg nem állott. Így történt vele, például a repcével, mit vetni kezdett, midőn tapasztalta, hogy a gabonának a vidéken se ára, se vására. Az első évben a gyenge plánták tövét a föld alatti szennyes szürke hernyó soronként elragta; a később vetett mag a kora fagyban vagy ki nem kelt, vagy ha igen, erőtlenül maradván, a tél kemény hidegét el nem viselhette. A következő évben ugyan repcéje már többet ígért volna, de midőn a felnevelkedett növény épen virágába menne, ezer ezer légyforma bogárka lepte meg a bimbókat, hogy aztán minden oda vesztén, mag helyett, száraz seprőnyél-arástára lön kilyátása a gazdának. Végtére még is megjött az alkalmas esztendő, melly aztán e részben minden eddigi veszteséget dús kamatokkal visszafizetett.

Különös gondja volt Péternek igazvonó marháira. Nem adott ő ugyan másnál több ennivalót ökreinek. De maga járván minden után, nem szórta, nem pocskolta a megtakarított szénát, s már csak ezzel is mindjárt jószágja legjobb husban maradt a faluban.

Kertje végében, sőt ha lehetett, az ugar egyik szegletében is, jeles fajú répa neműeket termesztett. Azért is az ő két tehenkéje bőven adta tejét, míg mások mégegyszerannyi fejő után alig gyűjthettek annyit össze, hogy abból a gyerekek számára valamit felforralhassanak. Nála bőven volt a tej, vaj, turó, tejjel: sőt még sajtkészítésre is maradt valami.

Még csak annyit adjunk mindezek-

hez, miszerint ha Péter valamibe kezdett, inkább kevésre akart szoritkozni, s azt jól elvégezni, mintsem ide-oda kapkodással veszélyeztette volna a réven azt, mit a vámon netalán már megnyert. A falubeliek is tapasztalván Péter ügyességét s becsületességét, mindnyájan jó akarói lettek, s ha kinek valami vállalata volt, mellynek szerencsés kivételére, társra valami szükségök, részessül legörömostebben Pétert választák magok mellé.

(Folytatása következik.)

Egy magyar ballet Bécsben.

E tél folytán gyakrabban adtak a bécsi esk. udvari operaszínházban egy „Juliska“ című új táncjátékot (balletet), a mi ezen olasz szótól származik: ballare = táncolni), mellyről azt irták a lapok, hogy igen nagy tetszéssel fogadta a közönség. Hatását pedig a szereplők ügyességén kívül, a darab leginkább a

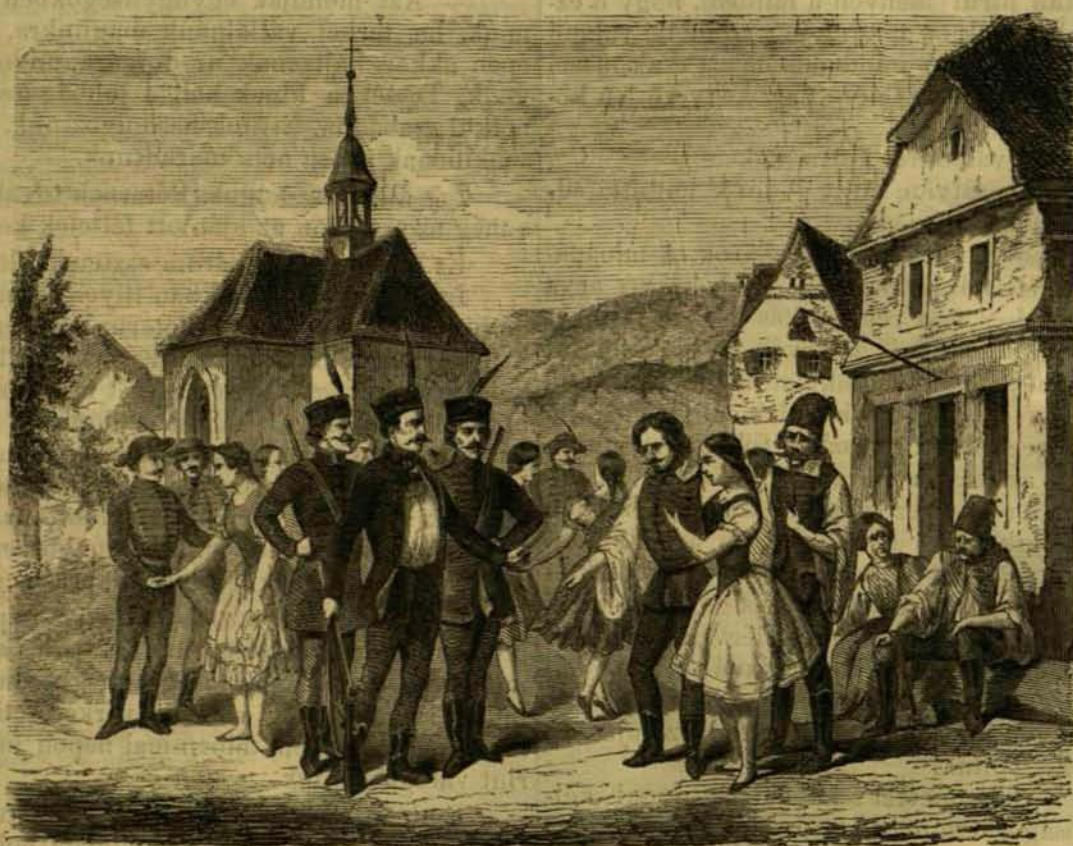
benne előforduló szép magyar táncoknak, zenének, öltözeteknek és csoportzatoknak köszönheti.

Megörültünk a híreknek, hogy a szépművészet azon ága, melly a világ különféle nemzeti szokásait legkönnyebben ölelheti fel magába, a minthogy a száz meg százféle táncok és népviseletek felmutatásában is áll egyik vonzereje, végre, a mi közel fekvő sajtóságainkra is rávetette figyelmét. — Fentebb látható képünk, melly egy fiatal festész hazánk fia felfogása után híven ábrázolja az új ballet egyik főjelenetét, megerősít azon hitünkben, hogy itt szemnek tetsző alakokban s csoportzatokban épen nem lehet hiány.

Elég volna a dologról ennyit mondani s az előadott tényt örvendetes tudomásul véve, a nemzeti színház balletmestereit és zeneszerzőit megkérdezni, hogy miután magyar operánk Istennek hála! már van, miért hagyják magukat magyar ballet szerzésében Bécs által megelőztetni? miért nem terem nálunk is egy eredeti táncmű, a mi könnyebb dolog volna minden drámánál és operánál s mindezeknél a pillanatnyi sikerre és jövedelmezőségre nézve még hálásabb is?

De sokan tán még arra is kíváncsiak, hogy mi történik hát ebben a bécsi új balletben s miért Juliska az a Juliska? Mikép fogták s használták fel itt nemzeti sajtóságainkat? E kérdésekre igen furcsán felelt Golinelli ur, a ballet tárgyának szerzője s eleget mosolygathatnánk a magyarító szövegen, ha általában eszébe jutna valakinek, egy ballet szövegétől valamely komoly nagy dolgokat várni. — Legyen azért elég e száraz kis ismertetés.

A balletben több rendbeli magyar ember működik, kiknek nevei következők: Van egy *Baron Mesterhazy*, ennek fia *Sandor*, továbbá ez utóbbinak rokona és vágytársa *Ferenz*. Jön ismét egy *Graf Nemeszhazy* (a szerző ur, a ki alkalmasint Eszterházy hercegnek hallotta hírét, azt hiszi, hogy itt már minden nagy urat *házy*-nak hívnak), e grófnak van egy leánya *Linka*, a ki Sandor eljegyzett arája. A harmadik csoportban áll *Rossa*, gazdag bér-

Egy jelenet a „Juliska“ című bécsi magyar balletből.

Csallóközi uti-képek: 3. Illyésbázy Mátyás sírköve.

lőné s ennek leánya *Juliska*, a ki titkos szeretője Sandornak. Végre itt van még két szerencsétlen flótás, az egyik *Laslo* zenész (cigány-e? nem mondatik), a ki Juliskának nem titkos, de nyilvános szeretője; a másik *Josko*, cigányok vajdája. Ezeken kívül egész csoportokban szerepelnek urak, nők, apródok (?), parasztok, cigányok, zenészek, vadászok, pandurok, szolgák, kertészleányok stb.

Az első felvonásban a gazdag bérlőné udvarában *Juliska* születése napjára készülnek a parasztok. *Laslo* a rendező. *Sandor*, a titkos szerető is itt van, áruhában. Koszorukat fonnak, tánczolnak, zenélnek, a falu előljárósága felkösönti Juliskát, a ki egészen elérzékenyedik. Mikor legjobban mulatnak, belép *Ferenz* a vágytárs, s azt sugja Sandornak, menjen haza, az apja mondaní akar neki valamit. Majd eltakarodnak valamennyen, csak *Juliska* marad ott s azon aggódik, hogy mit suttoghatott az az idegen ur Sandorral. Mindjárt megtudja. *Ferenz*, a ki csak elbujt, de nem ment el, rögtön visszakerül s elbeszéli *Juliskának*, hogy *Sandor* egy főrangú hölgygyel van eljegyezve. *Juliska* vére fellázad, a pletykát el nem hiszi s elparancsolja szeme elől *Ferenzet*. — *Változás*: *Juliska* szobájában vagyunk. — Ez el-

Sandor lábai elé veti a küldött erszényt, s eléje tartja a küldött levelet. Most *Sandoron* a sor csodálkozni s dühödni. *Laslo* előáll s kivallja, hogy az áruló levelet *Ferenz*től kapta. *Sandor* mérgesen *Ferenzre* tör s kihívja párbajra. A dühödt vágytársak elrohannak — *Juliska* utánok. Hiába tartóztatja őket az egész világ.

A második felvonás egy elhagyott erdővidékben kezdődik. *Sandor* és *Ferenz* megjelennek párbáj-segédekkel. *Juliska* a viaskodók közé rohan, de nem használ semmit, — *Ferenz* halálos sebet kap, mire elviszik. A szeretők magukra maradnak. Mihez kezdjenek most? Messziről egy cigánybanda lár-mája hallik. Egyszerre az a gondolat villan meg *Sandor* agyában, hogy a cigányok közé kellene állaniok, *Juliska* azt mondja: Jó lesz biz az! A cigányvajda szívesen fogadja *Sandort*. Ekkor több cigány-közlegény egy elfogott fiókót hoz be, a ki nem más, mint a jámbor *Laslo*, a ki *Juliskát* kereste az erdőben, de a cigányok spionnak nézték s elfogták. Őt is felveszik a compániába cigánynak, rá bizván a medvére való felügyeletet. A cigányok elkezdnek táncolni, zenélni, mulatni; pandurok jönnek, a kik a fiatal bárót keresik, de a cigányok azt mondják, hogy nincs itt. Majd elszélednek vala-

A sziamai követség tisztelködése az angol királynő előtt. — (Lásd a szöveget 31. oldalon.)

beszéli anyjának, mit hallott *Ferenz*től. Az anyja vigasztalja s azt tanácsolja neki, hogy keressen szórakozást, olvassa a „*Divatcsarnokot*“ vagy a „*Nővilágot*“. Bejön *Laslo* zenész, a kiről nem tudjuk, cigány-e vagy nem, és nyilvánosan szerelmet vall *Juliskának*. Ez igen nevelésének találja a dolgot, mire *Laslo* elővesz kebléből egy levelet, melyet *Juliska* szörnyűködve elolvass és rögtön alélva rogyik össze. (A levelet a gaz *Ferenz* csinálta *Sandor* nevében s az van benne megírva, hogy *Sandor* csakugyan elvesz valami grófi kisasszonyt.) A levélhez még egy csomag pénz is volt mellékelve. *Juliska* magához tér, s nem hallgatva anyja szavára, szörnyű dolgokat forralva elrohan. A jámbor *Laslo* nem érti ugyan a dolgot, de rosztal sejt s *Juliska* után szalad, hogy ha kell, megvédelmezze. — *Új változás*. A báró fényes termeiben ünnepélyes készülétek; várják *Sandor* menyasszonyát. *Sandor* szeretné megmondani báró atyjának, hogy *Juliskát* szereti, de nincs bátorsága. *Linka*, a grófi ara, megérkezik egy csoport gavallér kíséretében. A házassági szerződést kellene aláírni, *Sandor* soká makacsodik, végre enged apja fenyegetéseinek. E perczen rohan be a terembe *Juliska* (*Laslo* perze után), s kijelenti, hogy *Sandor* neki esküdtött örök hűséget. A jelenlevőknek előáll szeme szája. A báró örültnek mondja *Juliskát*, ez kétségbeesésében *San-*

menyen. — *Változás*: Ünnepélyesen díszített tér egy faluban. (E jelenetet ábrázolja képünk). Urak, urfiak társasága egy falu körcsmájába tér, hogy a vadászat fúradalmaitól megpihenjen. A cigányserég is ide vetődik. *Juliska* különösen szemet szur a gavalléroknak. Hozzájönnek, csodálják, bámulják szépségét a csinos cigányleánynak. Az egyik bámuló urban *Sandor* rettegve saját édes atyját ismeri meg s el akar szökni; de *Juliska* azt tanácsolja neki, hogy ne szökjék, csak bujjék el. *Juliska* elkezd az urak kezeiből jóslgatni s ez alkalommal *Sandor* apjának olly sok szép és hízegő dolgot mond, hogy ez egészen megijűhászodik, még azt is megígéri, hogy fiának megbocsát. Ekkor *Juliska* előkeresi rejtekéből *Sandor* urfit, apjához vezet s ezek összeöllekeznek. A szerető pár boldogságának semmi sem áll többé útjában. *Sandor* és *Juliska* bucsut vesznek a cigányoktól s zaj és lárma között haza távoznak.

A harmadik felvonás a báró kertjében történik; *Juliska* a *Sandoré*, *Sandor* a *Juliskáé* — hegyen völgyön lakadalom!

Ez a bécsi magyar ballet rövid foglalatlja, a melyhez nem irunk semmi-féle észrevételeket.

Csallóközi uti-képek.

I.

Felső-Csallóköz északi része.

(Folytatás.)

Nagyobb hirre jutottak még szülőiteik által *Illyésháza* és a szomszédos *Szerháza*, a régi Salamon törzstől származó *Illyésházy* és *Szerházy*, később *Eszterházy* családok törzshelye. A két jelenték-telen apró falut, mint már régi osztályleveleik a határokat leírják, csak egy ut: „*Általut*“ választá el egymástól. *Szerháza* ma már egészen elpusztult, s nevét helyiróink is alig említik, míg *Illyésháza* is a környéken „*Sz. Péter*“ néven ismeretesebb. Így tűnnek el nálunk még névleg is történeti emlékeink! Nem csuda! Mit is tettek ezen gazdag családok szülőhelyökért? Mire Isten nagyra vitte dolgát a két családnak, egy sem emlékezett többé a szerény ősi fészkekre. *Szerháza*n hiában keresnéd az *Eszterházy*ak ős lakának még csak nyomát is; *Illyésháza*n pedig csak az érdemes lelkész ur szíves útmutatása mellett tudhattuk meg az *Illyésházy*ak vára helyét. Az utóbbi, mint a történetből ismeretes, a XVII. század elején *Rudolf* király parancsára romboltatott össze, midőn a híres *Illyésházy* István, később nádor, gyanuból üldözve kimenekült. De az *Illyésházy*ak olykor legalább szülőhelyükre jártak meghalni és temetkezni. Az egyház maig fentartá egy-kettő emlékét. A szentély előtti talajba helyezve fekszik az 1510 elhunyt *Illyésházy* Mátyás gyulafejevári prépost vörös márvány sírköve. Rajta a dombormű az alatta nyugvót régi szabásu teljes papi diszöltönyben fekvő és kezében kelyhet tartva ábrázolja, a következő felirással: Anno Dom. 1510. 20-ma mensis Augusti, hic sepultus est Reverendus Dominus Mathias Ilyes de Ilyeshaza, olim prepositus et canonicus in ecclesia Cathedrali Sancti Michaelis arch. in Albagula Transilvaniae. Eius anima deo vivat. (Lásd 3. kép).

A hajó oldalfalán áll az utolsó *Illyésházy* ravatala; közönséges antik idomu hamuszínű márvány emlék, az obligát hamvveder és nemtővel; legfelebb is csinosnak mondható, de minden magasabb művészi és monumentalis becset nélkülöz. *Illyésházy István*, híres nemének végsarjadéka, az utolsó valódi magyar főúr, e mellett tudós (a bölcsészlet és jog tudora, kiről *Vay* mondá, hogy annyi esze van, a mennyi még egy kis urnak is sok volna) és vitéz, államférfi és szabadelvű ellenzéki szónok, arisztocrata és népbarát; ki a magyar akademiát megalapítani segíté és a nemzeti muzeumnak 25 ezer kötetre menő könyv- és kéziratárát ajándékozta, méltóbb siriratot érdemlett volna, mint azon izetlen egy pár magyar vers, melly ravatalát diszteleníti, s diszesebb művészi emléket, mint minőt a pénzes bécsi vagy pesti háziur emeltet magának.

De a mi főurainknak az emlékek s művészet kegyelete nem épen volt gyöngéjük. A régibb kor legalább az egyszerű sirlapra oda állította a hős erőteljes alkatának erős kezek által vésett képét. Milly jelentékeny a különbség csak itt is *Ilyés Mátyás* sírköve s az utolsó gróf *Illyésházy* István, aranygyapjas vitéz, örökös főispán stb. emléke közt; milly jellemzőn állítja az elő tárgyat, milly közönséges semmit sem mondó emez! Ma azonban az egyéniséget jelző szobor helyett másképp is elégejük, ha hirneveseinket jól rozszul vászonra mázolvá birjuk; vagy divatszertűen minden bensőbb értelem s ihlet nélküli, modorosan régieskedő hamvvedres s nemtős emlékeket állítunk sírjokra. Valaminthogy csupasz kaszárnya izlésben épülnek palotáink és bérházaink, s a pantheon alakjára oszlopsoroson, kupuláson muzeumaink épen úgy, mint tőzsdéink és egyházaink.

De nem csak alkotni, fentartani sem tudták azt a keveset, a mit a török, tatár s az idő vasfoga is megkimélt. Még a mult században *Bél Mátyás* tanúsága szerint, itt egy ócska templom állott, telve az *Illyésházy*ak és más nevezetesebb régi családok (valószínűleg a *Szerházy*ak) régi siremlékeivel, mellyek annál érdekesebbek lehettek, mert valószínűleg nagyobbára még a XVII. század előtti korból valók voltak; mielőtt t. i. ezen ős családok meggazdagodván innét nagyobb birtokaik váraiba tették át lakásukat, és ott temetkeztek; mint ezt már *Illyésházy* István a nádor korától kezdve tévék, ki már *Bazinban* — hol maig remek szobra áll — temetkezett. — A roskadozó régi egyház ugyan 1780 *Illyésházy* János által nagyobbára újból felépítettett, s csupán góthidomzatu szentélye maradt meg, a *B. Szűznek* még 1458 vésett oltárszobrával; a régi siremlékek azonban valószínűleg ekkor romboltattak szét. Mire a reformatio korában megszűnt plebánia a mult század végén ismét

helyreállított, már csak egy töredék sírkő létezett ezek közül, mellynek feliratát a plebánia emlékkönyve tartja fenn; s eléggé érdekesen értesülünk, hogy alatta a híres nádor *István* anyja: *kis-magyar* *Földes Zsófia*, *Illyésházy* *Tamás* neje nyugodott.

*Illyésháza*ról utunk *Légnek* vitt. Szintén régi telep, de a család, melly már a XIII. században nevét viselte, innen szinte kihalt. Mai egyházát, mint a felírás mondja, *Szelepcsényi* primás építé; diszes márványoltárát sz. *Erzsébet* szobrával *Viczay* grófnő emelteté. A plebánia emlékkönyvei és régi okmányai, mellyeket a bennünket szíveséggel fogadó érdemes lelkész ur velünk közölni kegyeskedett, még az előbbi régi templomról is, melly a mai helyén állott, régiségi tekintetben sok érdekeset tartalmaznak.

Az utas *Léget* elhagyva, több kisebb hely között *Sz.-Mihály*-fáig hét más és más előnevű *Patony* helységet számlál. Ezek egyikében *Elő-Patonyban* lakott egyik feledett magyar írónk és tudósunk: *kalmári Várady János*, kiről tudomásomra eddigi irodalom történetünk még nem emlékezett. Agg korában itt, hol 1848-ban elhunyt, visszavonulva viselt hivatalaitól, írta „*A régi magyar zászlósságról*“ czimű történeti munkáját; mellyet 1830 *Pozsonyban* kiadott. Még hirhedtebb volt a vidéken különöz nyelvészkedéséről; maig adomyszerüleg járják sajtáságos szómagyarázatait; miben soha sem ejté őt zavarba a legidegenebb szónak is magyarbóli származtatása. Szerencsére ezen munkálatai nem láttak világot. Mint történész és nyelvész a korában divott naturalisták és tulhajtók iskolájához tartozott, mellyben több volt a lelkesedés és ábránd, mint az ismeret és tanulmány. De ha megítéltük őket, el ne ítéljük: ők is szellemi érdekekért küzdöttek és uttörők voltak.

Szent-Mihályfa ismét régi góth egyházáról nevezetes. A szentély még teljesen megtartotta gerinczes csúcsivezetét, mellynek párkányai különfélealakú alakított váltámokon (consolen) nyugsznak. Ezeket, valamint a boltozat zárköveit, még a szekrestyében is, egyházi jelvényeket ábrázoló domborművek ékesítik; de mellyeket a minden tekintet nélküli fehérités már itt is annyira bevont mészkeleggel, hogy nagyobbára csak az ismeri föl, a ki tudja mit kelljen jelenteniök. — Mennyire müértőbb kornak örvendhetett egykor *Csallóköz* is, mutatja számos góth templomának faragott kövü ivgerinczezete és párkányzata; ékes ablakkeretjei, rózsái és domborművei. És hogy mennyire sülyedett az izlés, a művészetben és tudományban annyira előhaladottnak vélt korunkban, tanusítják jelenlegi renaissance idomu pajtaszerü csupasz egyházaink, mellyekben a köből faragott diszitményt és domborműveket a vakolat vagy legfőljebb téglá és gipszből készült áoszlopszálak és oszlopfők — ugynevezett lisenek — és álpárkányzatok helyettesítik. I lehet-e csudálni azután, hogy az ekkép megvesztegetett izlés semmi kegyelettel sem viseltetik a régi épületek jellemző s művészi éke iránt, s hogy korunk egyenlőségi irányeszméjének némileg képviselője a mész és meszelő, minden kitünőt egyiránt befehéritve és kérgével bevonna, egyformává igyekszik tenni. Van ebben valami hasonlóság azon félmüvelt keleti városokbani eljáráshoz, hol minden korhadt és elmállott eszköz és épület a javítás helyett közönségesen fénymázzal — firniss-el — kenetik be és fényesítettik ki. Így van ez mint *Csallóközben* szerte a hazában mindenütt. Panaszkodunk, hogy nincs müemlékünk; s a hol van, bemázoljuk, hogy ne lássuk. Reménylünk, hogy a müemlékeink iránt való figyelem, s mindenek előtt ennek szülője: a müörténet alapos tanulmányozása nálunk is majd meghozza idővel a jobb belátást és izlést. — Csak féltő, nehogy már a legtöbbre nézve későn jöjjön. Addig is tehát igyekezzünk megtartani azt, a mi még létezik. Minden egy illy lenézett régi kőben és durva ábrában egy darab müörténetünk — melly úgy is elég parlag — van veszendőfélben.

Szent-Mihályfán tul két torony jelel egymás mellett fekvő két nagyobb helységet: az egyik *Hodos* reform. templomával; a másik *N.-Abony* kathol. egyházával. Az előbbi nevével szinte egy régi család diszelt, de mellynek itt legalább nyoma nincs. Ellenben *Abonyt* maiglan is azon *Csiba* család lakja, mellyet már 1299 egy okirat ezen névvel nevez birtokosának. Bizonyára tehát egyike legrégibb változatlan névvel fenmaradt családainknak. Mert ritka család lesz már honunkban, melly *Árpádkori* okiratokból maí nevét kimutatni képes volna. A legrégebnek is, ha maig változatlanul ősi birtokában megmaradt, neve legalább többször és bizonytalanul változott. — De ha ezt a kiadott okiratokból nem olvassuk, itt a helyben a szerény udvarházak közt hiában keresnők a hadi, polgári sőt tudományos pályán is kitünt család hétszázados itt laktának

bár milly csekély emlékét. Sújtásos és talán historiai, meg traditionalis nemzet lehetünk, de monumentalis bizonyára nem vagyunk. Csak az egyébkint újabb s a közönséges mai időmben épült templom, maholnap talán szintén elmeszelendő fekete festvénynyi felirata mondja, hogy 1761 Csiba Imre k. tanácsos építé. Magasztosabb élő emlék maga a templomába bennünket bevezetett helybéli lelkipásztor, sz. miklósi Sebők József ur, ki már félszázadon túl teljes erőben legelteti az ur nyáját.

Egyház-Karcsára véletlenül épen bucsúra jöttünk. Az utazóra nézve, ki a táj népét látni s ismerni kívánja, a legjobb alkalom. Egyébkint mint minden bucsú, ugy ez is az isteni szolgálat mellett mézeskalácsos sátorokbani tolongásból, zene, táncz és vendégeskedésből állott. Nagyobb érdekléssel kísértük a népviseletet. Valami sajtószerű eredetiséget azonban ebben sem lertünk. A nép öltözéke, Karcsa táján legalább, nagyobbára már kisvárosias, ugynevezett polgáris inkább, mint népies: a nők a hosszú ruha viseletet kezdik elsajátítani a szomszéd szerdahelyiektől, kiknek korcs izlését szembeütnő ügyetlenséggel utánozzák már az uriaskodást negélyző férfiak is, kiknél a népies kék posztó mellett gyakori már a tarka nyári kelmékből való öltözet. De a sajátági népet is itt, még a szolgálakat sem igen véve ki, majdnem kizárólag az alsóbb földművelő nemesség képezi. Tudvalevőleg Csallóközben, hol egész falvak nemes lakosokból állanak, ezen néposztály a legterjedtebb.

Ezen polgáris inkább, mint népies viselet mellett, ugy látszik az erkölcsökben is némi civismus és szabadosság otthonos. Legalább népünk azon komoly s majdnem tartózkodó viselete, melly általában a két nem fiatalsága közti társalgásban mindenütt észrevehető, itt nem látszik otthonosnak. Fesztelenül ölelkezve páronkint láthatni őket a tánczról hazamenni; míg másutt aligha indul leány és legény mulatságba és távozik onnét haza másképp, mint csoportosan, kiki saját nembelie társaságában. Egyébkint általános ítéletet ezzel nem akarunk mondani, s az egész vidék lakosai jellemzését később akarjuk megkísérteni.

Sajátságosabb a népviseletnél ezen helységek kinézése; nem annyira az épületekre nézve, mi semmi különös eltérőt nem mutat, mint inkább a községek fekvését tekintve. Körülbelül egy órányi területen itt például 12 *Karcsa* nevű falut számlálni, különféle elnevezéssel, mint: *Domazér-, Etre-, Gönczöl-, Sólymos-* stb. *Karcsa*; egyik a másiktól alig 5—20 percznyi távolságban. Valóságos képét vélnök benne az eredeti magyar megszállásnak és letelepedésnek, a mint talán honfoglaló és letelepedő őseink családonkénti marhástól bizonyos távolságban tanyát ütöttek egy főbb hely körül. Ezen körülményt különösen Felső-Csallóköz régi nemesi telepein vehetni észre. Alig hagyja el az utas az egyik apró falut, már másikat lát maga előtt, vagy legalább szünetlenül egy-két különvált házat, majort vagy tanyát ér. Vannak anyaegyházak és főbb helyek, melyek egy órai területen 15—20 illy apró, külön nevű fiók helységet számítanak, mint például *Egyház-Gellye, Duna-Szerdahely* stb. ugy hogy a közöttük levő kis tér beépítése által tekintélyes kis városokká alakulhatnak; mint például *Szerdahely*, melly ezen, vele részben már is majdnem közvetlenül összefüggő kis falukkal együtt 6000 lakost számít. Igy alakultak bizonyára alföldi nagy magyar városaink is, mint *Szeged, Gyula* stb. miután a hadak viszontagságai közt részben elpusztulván, időnkint összébb épültek s egybeolvadtak; míg most ismét kényszerülnek tágas határaikban új különvált tanyákat állítani.

(Folytatás következik.)

A sziamí követség tisztelkedése az angol királynő előtt.

(1857. nov. 19.)

Sziam királyság, Hátsó-Indiának egy része. Lakosairól európai utazók sok furcsa dolgot irnak. Az egész királyság 5 millió lakossal bir, fő városa *Bangkok*, mellyben 400,000 lélek lakik. E város területe olly kicsiny, hogy alig birna azon meglakni 50,000 európai; de a szurtos sziamok huszan is elférnek akkora kis kunyhóban, melly három európai embernek sem volna elég. Az egész nép a miveltségnek még igen is kezdetleges állapotában él.

Az ott uralgó szokások igen sajátosak. Egy francia követség írja, hogy midőn a királynő kihallgatást nyert, az egész követségi személyzetet hordozékeken vitték a trónterembe, mellynek egy 7—8 láb magasán álló fülkéjében ült trónján a király, ki annyi gyémántot aggatott magára, hogy attól nem lehetett látni, millyen színű és szövetű ruhájának kelméje. Az egész szertartást nagy ebéd zárta be, de mellynek étkei igen étvágyrontólag s gyomorhábortól illatoztak.

A sziamiak vagy mint magukat nevezik, *thai-k* (szabadok) igen elpuhult és lusta nép; majd mindannyinak orra széles és tompa, pofacsontjuk ki-

álló, szemök kifejezéstelen, szájok vastag és csaknem természetrendén felül nagy, ajkuk a *betel* rágása miatt vérvörös, foguk fekete, mint az ébenfa. Fejük kopaszra borotválják, csak bubján hagynak meg — chinai módra — egy fürtöt, melly fekete és durva, mint a kefe-serte. A nők szintén borotválják fejüket s szintén hagynak fejük tetején egy fürtöt, de ez már igen finom, seylemlágsággal bir s nagy gondnal ápolatik.

E nép ruházata felette egyszerű. Egy darab fagyapszövetből (pagne vagy languti) áll egész öltözetük, mellyet csipejük körül tekernek. Csak nagy ünnepek alkalmával öltöznek fel, de csak a főbbek, egészen. A nők a pagnen kívül még valami kötényfélélet kötnek nyakukra, melly azután mellüket takarja; karjaikon, lábaikon s ujjaiakon alig fér el a sok gyűrű és láncz. A sziamí mód felett szereti az ékszeret. Életmódja ellenben igen egyszerű s nem iszik egyebet viznél és theánál. A bódító betel- és dohányrágás általánosan el van terjedve; tele van ezekkel mindegyiknek szája reggeltől estélig; a szivarozást pedig már a mindkét nemi levő gyermekek szeltyiben gyakorolják. Ezek miatt olly rest, elpuhult és tompaszű azután az egész faj.

E nép királya, hogy a szomszédságában olly roppant területen uralkodó angol királynő barátságát biztosítsa magának, értékes ajándékokkal követséget küldött Londonba, melly multévi oct. 26-án szállt ki az angol partra. E követség vezetői — minthogy Sziamban két király ül a trónon — mind az első, mind a második királynak első és második követei voltak. Az egész személyzet 27 emberből állott. A követek egyikéről beszélük, hogy 58 nővel bir, de egy csinos angol nő megakadván szeméi, még azt is megakarta szerezni s a nőnek már egész 3000 font sterlingig ígért (30,000 pft), de természetesen célját nem érte el.

A követséget nov. 19-én Windsorban fogadta a királynő egész udvara jelenlétében. A követeket délutáni egy óraker vezeté be a trónterembe, hol a királynő, férje, a királyi hercegnő, Fridrik Vilmos porosz herceg, gróf Clarendon s több udvari hölgy jelenlétében fogadta a követek tisztelgését. A követek mély bókákat vágtak, mi közben homlokukkal a padlót érinték, aztán még négykézlábra ereszkedtek s így kúsztak a királynő trónja elé. Oda érve, az első követ állat a trón számolyára tette s e helyzetben olvasá fel üdvözlő iratát. Ez alkalommal a királynénak hozott ajándékokat is bemutatták, mellyek az első követ előtt egy székre s körüle voltak lerakva. E jelenetet képnök is ábrázolja. Visszafelé hasonlólag négykézláb vonultak, de hátrálva, mert arczczal mind végig a királynő felé fordulva maradtak. Mondják, hogy a királynőnek és környezetének nagy erejébe került visszatartani a nevetést. Később a palotában villás reggeli volt, mellyre sok főrangú volt hivatalos. Midőn a reggelizés legjobban folya, a követ urak elővették pipáikat, rágyújtottak és rövid időn füstfelleg fogta körül az egész társaságot. Az udvari hölgyek elszörnyűödtek a nem szokott füst és illedelmi rendzavarás miatt, de el kelle tünni csendesen, mert maga a királynő is, ki különben nagy ellen-sége a dohányfüstnek, nyájasan mosolygott a követek járatlanságán az európai szokásokban. Nov. 25-én a követség a királynő asztalához volt ebédre meghiva. A következő napokban kirándulásokat tettek Angolország több nevezetes helyére, azután pedig elindultak Franciaországba, hogy a világhírű Párist megtekintsék. A merre jártak keltek, nagy mulatságot okoztak a szemlélőknek, ritka öltözetük és az európai szokások ellen minduntalan elkövetett botlásaik által.

A királynőnek általuk átnyújtott ajándékok ezek voltak: egy igen finom mivű drágakövekkel kirakott korona, rubint nyakkötő, gyémánt csillag, rubinnal kirakott öv, trónszék, ritka szépségű drágakövel ékített kagyló, achat kehely és csésze, gyaloghintó, disz nyereg kantárral, zablával; számos arany és ezüst edény, gazdagon kivarrott napernyő s több ritkaság, köztük egy festmény, melly a sziamí királyt udvari környezetével együtt ábrázolja. Nehány hétig telve voltak a külföldi hírlapok ez ázsiai férfiak külön-ségeinek leírásával — most már ő róluk is hallgat a krónika.

Uralkodó planéta és időjárás jósolatok. *)

A naptárhasználó közönségnek egy része helyeslőleg, más része talán hibáztatva tevé újabb időkbén azon tapasztalást, hogy a szokott időjósolatok, mellyek a régi naptároknak olly lényeges részét alkoták, a mostaniakból vagy egészen kimaradtak vagy alig sejtethető zugokba vonultak vissza. Én egyelőre nem akarok sem a helyeslők, sem a hibáztatók sorába állani; annál inkább nem, mivel Knigge, ki egy egész könyvet irt — még Mocsáry előtt — az emberekkel való társalkodásról, azt tanácsolja, hogy divatban se első se utolsó ne legyünk. Hanem a helyett csak egy kis elmélkedésre vagyok bátor fölszólni kedves olvasóimat, olly formán, hogy némi adatokat jelelek ki, ezeknek kapcsolatára némi vezérfonalat nyujtok s aztán reá bizom a döntő ítéletet. Véleményem szerint elég méltányos eljárás!

Kiinduló pont gyanánt egy kis történetecskét beszélük el. Nehány évvel ezelőtt egy *Hermann* nevű bűvész jelenék meg Pesten s az alakosok szokott más mesterségein kívül főképp három új mutatóványával bámitotta a jó pénzeért magát ámitató közönséget. Első vala a kártyadobálás. Ez abban állott, hogy a tanár ur (igy nevezé magát) egy levél kártyát a szinpadról a felső páholyokba, sőt a

*) Az 1856-ki Résvét naptárából, a szerző által korszerűleg kijavítva. — Szerk

karzatra is földobott. Nem látszik nagy dolognak egy tekintetre; de kísértse meg csak kedves olvasónk, s meglátja, hogy nem fog sikerülni neki bár egy jókora szoba hosszára is. Azonban a fogás nem sokára ki lön találva s majd az utcán kóborgó ficzkók is hajigálták a kártya-leveleket az első és második emeletetekig föl. Második a bűvös palaczk mutatványa vala. Hermann ur t. i. egy igen mérsékelt nagyságu palaczkból mindenféle kivánt italokat töltött és osztogatott a tiszta víztől kezdve a legerősebb rostopsinig pohárakkal nézőinek. Ez sem marada sokáig csudának, mert ma már boltokban is árulják a bűvös palaczkokat. A harmadik mutatvány már magasabb követelésű vala. Fölszurván ugyanis a bűvész egy botot a szinpad közepére, egy gyermeket, kit, mint mondá, delejes álomba merített, úgy illesztte hozzá, hogy csupán feje nyugodjék rajta s egyik karja mellékelje; holott egész teste különben kinyújtva fekvő alakban a levegőben lebegett. Itt már sok embernek elállt az esze; bámulták az állati delejesség, vagy újabb szóval az Ód rettentő új hatását és soha nem látott erejét, annál inkább, mivel még némi orvosi tekintély sem állította lehetlenné a dolgot. Nohiszen lehetlen az, a minek létét száz meg száz ember látta, természetesen nem is volt, de hogy az állati delejesség tartotta-e lebegve a gyermeket, vagy kézzel (nemcsak ésszel) foghatóbb eszközök, az már más kérdés. Bizony ki is jött nemsokára, hogy az illető egyén ruhái alatt rejlő s a fölszurt botra kapcsolt vas rudacsok tartják őt természetellenesnek látszó helyzetben s az egész csuda nem lön bámulatosabb, mint ha egy könnyű ficzkó egy utmutató kiálló karjára nyújtóznék el.

No már előttem az, hogy valaki egész év hosszára előre megmondja az időjárását, egy cseppel sem kisebb csuda, mintsem a millyeneknek az elbeszéltek látszottak az első meglepő tekintetre. Azt gondolám tehát, hogy azon jóslatok átértésére épen azt cselekszem, a mit a szemfüles emberek Hermann mutatványaival, s megvizsgálom, honnan meritheték ama jóslók a jövő títkaiba oly mélységesen belátó tudományukat. Sikerült is nekem meg lehetőséne ennek végére járnom, és habár mindnyájokat ezennel a hely szüke miatt nem is részletezhetem; de a legbővebb vizűt és a szó teljes értelmében kiapadhatlant el kell árulnom. Ez sem több sem kevesebb, mint az úgynevezett „százéves naptár.“ Erre nem kellett sok keresgélés, mert hiszen az őszinte jóslók, már mint a „Müller Gyula nagy naptára“ beli is, önkényt kivallják. De mi az a száz éves naptár? Ez, — (azoknak mondom kik nem értik) — oly könyvecske, melly egyfelől a naptár leglényegesebb adatait, nevezetesen a változó ünnepek (husvét és pünkösd) napjait száz évi időszakba foglalt minden évre kijelöli. Száz évi időjárását megír és mégis csak *könyvecske?* kérdezhetné valaki. Jaj, uraim, jó renddel igen kicsiny helyre sokat be lehet férkeztetni s ennek a száz éves naptárnak készítői igen könnyű módját gondolták ki. Azt állítják ugyanis, hogy minden hetedik évbéli időjárás egészen és általában hasonló egymáshoz. E szerint 1856-ban az lesz, a mi 1849-ben, 1842-ben stb. volt, s a mi 1863-ban 1870-ben stb. lesz. Az állítás elég merész ugy-e? . . Épen mintha titkárjai lettek volna a száz éves naptár írói az Uristennek, mikor az évek járását kiszabta a teremtéskor. De még merészebb az az ok, melylyel

állításukat megalapítani s igazolni akarják. Szerintök — vagy inkább az astrologia több ezer éves rögeszméje szerint — az érdeklétt hét évén át sorban a hét planéta: Nap, Venus, Mercurius, Hold, Saturnus, Jupiter, Mars uralkodik s ők adják meg az éveknek időjárás jellemét. Ha az úgy volna, azt az erkölcsi tanulságot merithetnék belőle, hogy az égi hatalmasságok, egyetértőbbek s szótartóbbak, mint a földiek; mindenik az év végével türelmesen leszáll a közös trónról s szerényen átadja alkuszerinti következőjének. A földön csak egy illy esetről beszél a historia, midőn t. i. két testvér, Eteokles és Polynices thebaei fejedelmek olly egyezményre léptek, hogy váltogatva uralkodjanak őseik tartományán. S imel mindjárt az első év végén a lelépni kellő fejedelem a királyi pálcza helyett véres karddal lépe várakozó öcsese elé, s a keletkezett iszonyu háboru még a követelők halálával sem végződik be, hanem átment a második nemzedékre is. Ez ugyan az égen, mint tudhatjuk, nem történik; hanem úgy tetszik, hogy a maga sorában uralkodó planéta mégsem szabályozza és jellemzi egészen a maga kedve szerint kirekesztőleg a keze alatti évet, hanem a többiek is ottan belszólnak, még pedig nemcsak tanácsló, hanem döntő szóval is. Hogy erről ítélessen a kedves olvasó, megmondjuk előre, miként kívánná (mindig az astrologusok szerint) rendezni az 1858 év uralkodója a befolyása alatti időszakokat, s kérjük olvasóinkat, jegyezzék fel a minden hónap közé kötött tiszta levelekre, mennyiben teljesültek ezen év plánétájának, Merkuriusnak törvényei. Csak azt jegyezzük meg, hogy amaz égi hatalmak uralkodása az éj felett nem Januarius elsején, hanem a tavaszi napéjegyenlőség napján, marczius 21-dikén veszi kezdetét és így telének nagyobb része 1859-re megy át.

(Folytatás következik.)

Brassai.

Magyar nyelvészeti emlék a XVII. századból. *)

Közli PAPP MIKLÓS.

A külsőre:

Tekintetes Nemzetes Gyerőfi György uramnak nekem jó akaro uramnak elő kegyelmének.

Belől:

Árva állapotom szerént való szolgálatomat ajánlom kegyelmednek. Isten kegyelmedet minden szomorúságtól oltalmazza.

Isten igaz ítéletéből az bűnnek Söldgya lévén az halál, amiatt az én kedves Fiam Tekéntetes Nagyságos Bánfi György szerelmes házas társa is Tekéntetes Nagyságos *Dániel Sofia* kedves menyem Asszony, Istenhez nyújtott sok fohászokdási után, nékem (és) kedves Fiamnak nagy szomorúságunkul ez világból kimulván. Anyai szerelemmel viseltetvén, utolsó Tisztességet rendelttem az jövő honok 21-ik napján az Kolosvári Farkasutczai Templomban. Kegyelmedet becsülettel kérem, az előtt való nap 20-ik jó reggel Gyalui pusztá házamnál az Asszonnyal (Gyerőfi Györgynével) együtt ne nehezeltjen jelen lennie, hogy onnét megindulván, más nap jó reggel mehessen véghez rendesebben Szegény édes menyem asszony temetése, kegyelmed jó akaratját Fiammal együtt örvendetes állapotomban igyekezem meghálálnom. Isten éltesse kegyelmedet; — Örményes 21-ik Febr. 1683.

Kegyelmednek becsülettel szolgál

Árva Bornemissza Kata m. p.

*) Az eredeti kéziratból, melly gyűjteményemben van, szóról szóra másolám le. A levél a legfinomabb fekete spanyol viasszal volt lepecsételve, mellyen a Bornemissza család ősi czimere látható. P. M.

T Á R H Á Z.

Kakas Márton a színházban.

LXII. Levél *Gyászvitések*. Dráma 5 felvonásban, Szigligetitől.

Dicső őseinken megtörtént egyszer az a példa, hogy (mint most is;) nagyon ohajtván a külföldön utazni, a kívánatosnál kissé nagyobb számmal találtak kirándulást tenni amarra Augsburg felé; minthogy pedig az ottani vendégfogadókban nem voltak ilyen számos vendég ellátásához kellőleg elkészülve, bezárták előttük a kaput, és a mezőn kénytelenítették meghálni, azonban a Lech vize alattomban alájuk áradt s ama barbar népség, melly akkoriban ott lakozott, nem hogy segített volna embertársait a vízből kimenteni, sőt inkább még jobban belezavarta őket abba, s így támadott az augsburgi veszedelem. Mert hogy nem karddal győzték le a vitéz őseinket, az már csak világos, akár mit beszéljenek is a nagyképi historikusok; így volt az, hogy én mondom, és nem úgy, a hogy ők írják. Ha becsületes hid lett volna a Lech vizen, nem történt volna semmi baj.

Azon utazó hazánkfiai közül pedig, a kik a vízben nem veszték, hetet haza küldtek amaz augsburgi népek kirmondóul, s minthogy még akkor az Allgemeine Zeitung nem volt a világon, hogy abból tudósíthatták volna az itteni szerkesztőket; a jámbor hét izenethozónak a depeche hitelessége végett elválták orraikat és füleiket.

Ha ez a baj napjainkban történik, könnyen lehetett volna segíteni a jámborokon, doctor Kovács olly szép orrokat csinált volna nekik sorban, a millyeneket az előtt hordtak; füleket pedig kérhettek volna a **-nál kölcsön, mert ott van fölösleges elég. Hanem hát még akkor sem a rhinoplastikát, sem az essay-csinálást nem gyakorolták, s így szegény hirmondóknak megcsontítottan kellett maradniok.

Ezek voltak tehát a legelső politikai hírlapok Magyarországon.

A publicum először is azért haragudott meg rájuk, hogy miért hoztak rossz hírt, másodsor pedig azért, hogy miért jöttek haza orr és fül nélkül, s elkezdte őket csufolni Gyászvitézeknek, kitagadta polgári jogaikból, s megvetését kiterjeszté ötödiziglen való maradékaikra.

Az említett szinműben már csak a maradékokkal van dolgunk, a kik nincsenek megcsontítva többé, hanem azért ők is bujdosnak és üldöztetnek.

Egy közülök, Ráb vitéz, elbusulva magát azon, hogy hát az ő fiai is megint gyászvitézek legyenek, valahányszor felesége egy gyászvitézt szül, azt menten kiteszi a templom küszöbére, azokat a nagy urak meglelik s lesz belőlük fényes vitéz, harmadsor megint szül egy gyászvitézt az asszony, hanem ez már leány.

A három testvér perse háromfelé üzi a sors; s mikor ismét összehozza, a két fitestvér beleszeret a leánytestvérbe s a gonoszabbik szinte megöli e miatt a jobbikat, hanem azután elereszti, hogy vigye hírül István királynak, hogy ő fellázadt ellene.

E bonyodalomból igen érdekes jelenetek fejlődnek ki, miket szerző még azon régi időkben, a hogy ezt a darabot írta, ügyesen tudott összeállítani s ujabban szép versekben dolgozott ki újra.

A mese végén kiki egymásra ismer, a ki utban van, megöletik, vagy megöli magát s végre István királyunk eltörli a gyászvíz nevezetét a nyomorultak homlokáról, a miért az egyik gyászfiu azt mondja neki: „hadd csókolom szent jobb kezedet“ (tudta már, hogy azt a kezét külön félre teszik az angyalok) s megcsókolja a balkezét.

Es ezidőtől fogva nem volt több *gyászvíz* a magyar földön, — egész Gyulay Pál idejéig, a ki elment Berlinig s onnan visszajött — gyászkrítikusnak.

Kakas Márton.

Ismét a debreczeni állandó színház.

Debreczen, jan. 4.

Szinte pirul az ember tollat venni kezébe, midőn olly dologról akar írni, melly miatt már annyiszor mártá tollát a fekete lébe, s mellyről elmondhatjuk, hogy „füstöl, füstöl, de nem bir lánggra kapni.“ — Így vagyok a debreczeni színház építése ügyével; szinte érzem a nagy közönség méltó megrovását, hallom a megjegyzéseket, hogy ezen jó debreczeniek is többet beszélnek, mint tesznek; — még most is fáj a mult hetekben majd minden hirlapon keresztülvonult azon keserű gúny, hogy Renz bódéját szándékunk színházul megszerezni. *)

Nemrég adtam hírül, hogy mult év auguszt. havában engedély érkezett — egy társulatnak ideiglenes színház építhetésére; — azt is említém, hogy e társulatnak elmondván kedve ideiglenes építtetni — állandónak építésére határozta el engedélyt eszközölni. — Legujabb időben e társulat számot vetett magával, s eddigi erejével, s meggyőződött, hogy ha az állandó színház építése Debreczen város erősebb firmája alatt pendül meg, — a kiadandó részvények nagyobb mérvben nyerendik a kelendőseget: ez okból a város polgármesteréhez intézett folyamodást, mellyhez alapszabályait, a megnyert engedélyt, a 18 ezer pft-ra menő aláírási ívet s más odatartozó iratokat csatolván, fölkérte őt, hogy ismert erélyességével álljon az ügy élére, s az állandó színház építhetését Ő Felségénél eszközölje ki, — igérvén maga részéről a társulat, hogy az engedély megnyerése után — aláírt öszveggel beolvadni, s az életbe léptetés, részvényesek gyűjtése körül minden erejével, befolyásával közremunkálni fog; — de fentartá egyuttal azt, hogy azon esetre, ha az ügy élére állás polgármester urnak nem reménylt okok miatt lehetlenné válnék, — annak létesítése iránt megkezdett lépéseket folytathassa. — Ez emlékirat p. m. urnak a társulat több tagja által benyújtván, — alkalmat vettek ezek maguknak az ügyet városunkban hivatalosan működő cs. k. helytartósági tanácsos báró Malovecz urnak is személyesen ajánlani; ki is lehető minden befolyását igérvén, azon édes reményt nyújtá, hogy nem kétli, miként Ő cs. kir. Felsége egy állandó városi színház építését kegyelmesen megengedendi, s hiszi, hogy a városnak sem fog megtagadtni, hogy a célhoz színházépületi helylyel, s pénzbe nem kerülő épületi anyagokkal járulhasson, és azoknak erejéig részvényes lehessen.

Odavitetett tehát ez ügy vissza, honnan el sem kellett vala vonni; — s mostan biztos reményünk van, hogy Ő Felsége, kinek a városok virulása, lakosainak mivelődése atyai szíven fekszik, — az állandó színház építését helybenhagyandja, — melly után ismét biztosan számolhatni, hogy a kibocsátandó részvények nemcsak a városban s vidékén, de az egész magyar közönségnél vevőkre találndnak.

Több helyiség van már mérnökileg fölvéve, mellyek színházépület befogadására alkalmasok; — ugy hiszem, hogy majdan a részvények számai meghatározása s kibocsátása végett tartandó öszvejövetel alkalmával fog a legalkalmasabb hely kiválasztatni, — az engedély megnyerése után azonban rögtön lehetne 1000 pft körüli pályadíjt a legjobb színháztervre kítüzni, melly öszveg ha a város házi vagy színház pénztárából nem előlegeztethetnek is — aláírás utján könnyen kikerül.

Polgármester ur szabadságidejének egy részét Pesten s Bécsben töltendvén, semmi kétségünk, hogy több teendői között a színház ügyére nézve mindent s egész erélylyel elkövetend.

Talán nem volt felesleg ennyit a nagy közönségnek tudomására hozni, már csak azért is, hogy az ismét fölmerülhető alaptalan színházügyi híreknek eleje vétessék. △

Épen midőn a fentebbi sorokat sajtó alá adtuk, vettük más uton azon tudósítást, hogy △ jegyü debreczeni érdekes levelezőnk, kinek ügyesretettel és szakavatottsággal irt cikkei több ízben nagy érdekléssel olvasta közönségünk, f. hó 9-én az ottani szinpad előadásakor ép olly szokatlan, mint durva bántalmak tárgya lön. A debreczeni szinpadal két tagja ugyanis, kiknek botrányos hanyagságát t. levelezőnk e lapok f. é. 1. számában jónak látta megérteni, s kiket arra nem érdemesithetünk, hogy neveiket még egyszer kinyomassuk, — azon gondolatra vetemedett, hogy miután a cikk írója ellen s távollétében már más nyilvános helyeken is illetlenül kikelték volna, őt végre a szinpadon is az előadott darabba szőtt önkéntes rögtönzésekkel, a legsütletebb gorombaságokkal s olly kifejezésekkel illessék, mellyek egy mivelte közönség elé nem valók, legfeljebb egy paprika-Jancsi-féle komédiá-

*) Nagy köszönettel vesszük ön nagybecsü közléseit. Higgyék el a debreczeniek, hogy az egész haza nagy érdekléssel kíséri ezen ügy fejlődését. Szerk.

ban türetnék el. A debreczeni szinbázi közönség s magok a színészek értelmesebb, józanabb része is méltó indignatióval fogadta e botrányt s miután az nem is hirlapi vitatkozás tárgya többé, hanem egyenesen a szinigazgatóság és a rendőrség dolga, melly közbeszólásunk nélkül is tudja teendőjét, — nem is vesztegetjük a szót miatta. Csupán arra akarjuk kérni köztiszteletben álló érdekes levelezőnk, ki velünk együtt sokkal magasabb czélokot lát maga előtt, sem mint a hiúságában sértett bárgyúság efféle nyilatkozataira sulyt fektetne, hogy Debreczen város fejlődéséről szóló érdekes közleményeit továbbra is az eddigi irányban és szellemben folytatni meg ne szünjék, szemé előtt tartván ezentul is a nemzeti mivelődés, irodalom és művészet érdekeit, mellyeknek élni kell s mellyek élni fognak és virágozni, midőn ama henczegő két-három Paprika Janosnak, a kik sem a szinművészet, sem a sajtó fontosságát felfogni nem képesek, régen nem lesz már sem híre, sem harva. — Szolgáljon e rövid nyilatkozat egyszerűsággal válaszul a hozzánk e tárgyban beküldött több rendbeli felszólalásra. Szerk.

Ürmös hurka.

(Diasznótori esemény).

Ne kérde senki, hogy hol történt, a mit beszélek; ne kérde senki, hogy mikép történt, mert hisz azt ugy is elmondom majd annak idejében. Legyen elég az, hogy magyaros disznóölés és torról fogok szólni, magyarosról, mellyben a kancsó napjában számtalanszor körülkerengi a vendégkoszorut. Szerény tollam nem engedi azt meg, hogy a várost, mellyben történetem hőse működött, megnevezem, vagy a hentesre halálitéletként kimondjam, hogy kontár — lagnagyobb kését ragadná ellenem, dühét ki nem kerülhetném, szóval általa kellene meghalnom.

Ha a három botlásnak szabad volt megtörténnie a világon, miért ne történhetett volna meg a negyedik is. Hiszen emberek vagyunk, botlunk, kiábrándulunk, és ismét, és ismét . . . nem is tudom kimondani, hogy továbbá mit csinálunk.

Ha tudná az a hentes, kinek ha neve nem is, de legalább személyisége forog kérdésben, ha tudná azt, hogy egyedül ő beszélyünk tárgya, hogy csupán ő az, kire egy egész város feszíti figyelmét, mikép megismerhesse azon férfit, ki a sertésölésben jártasságot művésziileg képes bizonyítani: halálra átkozná e cikkek minden egyes olvasóját.

Hegy egyszer már a dologra térjünk, kellő, hogy szabatosabban is feljünk.

R.—K. városában történt, hogy bizonyos deszka-kereskedő ur, valamely X. X. nevű hentes hit meg két hizott sertés levágására.

A sertések felkoncolása után, mint a magyarnál szokás, először a kolbász — később pedig a hurka, ugynevezett véreshurka készítéséhez fogtak.

Minket a kolbász nem érdekel, de igen az, hogy, milly igt fog kapni a véreshurka, ennél fogva figyelmünket irányozzuk egészen a hurkára. — Tudva levő dolog, hogy a magyarnál régen még őseitől örökölve fennáll azon szokás, hogy illy dolgaiban kancsóját töltve szereti látni mindig. Nem különben azt is tudhatja mindenki, hogy e mütét bevégezéssel nemcsak előkelő házaiknál, de a szegényebb sorsuak közt is a leölt sertés végtiszteletül, magyarul ugynevezett disznótor szokott tartatni.

Mielőtt azonban a disznótorhoz elérnénk, sokkal is érdekesb jelenet adja elő magát, hogysem az figyelmünket elkerülhetné. Kisérjük csak figyelmekkel, vegyük csak szemügyre a hentes eljárását a dolog körül.

X. X. uram külsőleg igen józan életü embernek tudja magát hiesztelni, s kész volna azon embert rögtön hóhér pallosa alá adni, ki róla felteszi, hogy naponkint több iteze borokat képes garatjára felönteni.

Most azonban, miután már több édes korty legördült göröngyös gégéjén, nem lehetne nem nyilvánitnia a világ előtt, hogy ő is nem botlik.

Továbbá az sem érdekel minket, hogy a kolbáson foghagyma vagy majoránpolyva is érik-e jobban; de érdekel az, — melly beszélyünknek fő-tárgya, hogy a kásás, véres milly izzel kedveskedik az őt kóstolónak. Kedveskednek ő szivesen, ha X. X. hentes uram megértette volna a házi ur szavait, midőn mondá: X. X. uram, itt az ablakban a fazékban áll a vér, ha majd szükség lesz rá, bátran töltheti a kása közé. De X. X. uram elméje ekkor már tuljárt az operenczián, s dűnyögésével olly formán nyilatkozott, mintha még malmára nem volna elég a mi hajtsa. Olly megelőző volt a házi ur, hogy mielőtt hentes uram nyílt panaszt emelt volna a kiürült kancsó ellen, már akkorra az ismét töltve állt előtte.

Szédítő hatása volt az ürmösnek s hatását még nagyobb mértékben gyakorolta X. X. uramon, midőn ő meglátta, hogy nemcsak a palaczkok vannak teli, de még az ablakba téve egy nagy fazék is vörös ürmöst tartalmaz.

Hogy azonban a hentes szorgalmát se szorítsuk háttérbe, adjuk meg neki az igazat, hogy mig egy felől a csillagokat vizsgálta a kancsó fenekén, az alatt szinte nagy szorongattatások közt törtetett át kezei közt a majdan véres hurkává szánt kása.

Már minden megkívántató fűszert felhasználta a kásában, hogy izletes hurkát készíthessen; most végre következett volna a vér, mert mint tudjuk, a hurkának egyik főtenyezője a vér.

Ott állt az ablakban egy irlgalmatlan bögre telt vérrel, s ugyanott egy másik csaknem csordultig ürmössel.

Egy percze, midőn már épen a bögrének füléhez nyul, egyedül maradván hentes ur a szobában, mondom, az ürmös bögrét fülön ragadva, olly nyugottsággal önté annak tartalmát az ártatlanul hurkának itélt kására, mintha csak egy pipa dohányt kért volna valakitől. — Jámbor kása! ha tudta volna mi történt most vele? Hogy a mit soha életében, mióta a földből mint köles

kibúj, s e növényiségéből kásává változott, mondom, mit soha nem vélt; most ürmös bor hullámaiba kelle fulnia. Soha soha ilyen esetet! — Hányszor retentém őt, hol a Duna, majd a Vág dagadó árja s nem sikerült egyiknek sem, hogy szégyent követhettek volna el rajta. Sőt örült fájdalmai közt is, midőn hol izadnia kellett volna — csépeltek, tüzes kemenczébe tették, s végre a kölyü alá került: — midőn a vasfazékba tétetett, hogy egyszer, nemsokára, előbb jóízű zsiros kására, utóbb pedig, hogy a magyarnak mindenféle házi állatai közül egyik legkedvesbiknek vérével testvérüljön, — s végre fűszerezett, hatalmas ízű hurkává alakuljon: — örült, mint mondtam, hogy bár a fekete földből bujt elő, de lehetett reménye, mikép ha nem is olly magas méltóságra, mint idős testvére a kolbász, kéménybe emeltetik; legalább midőn végóráját eléri, végzete megengedendi azt, hogy utójára is kemenczében vagy takaréktűzhelyen csücsöröghessen.

Az lett volna az ő egyedüli főérdeme, ha csakugyan véres hurkává válhaték. Ezt sorsa megtagadta tőle. Egy szórakozott hentest jelölt ki számára, hogy a legnagyobb szégyen pelengéjére állítsa őt, egy hentest, ki elrabolja tőle régi jogát, a hatalmas ízt, most orrfintorító fanyarrá tevén őt.

Erről azonban, hogy a hentes így remekelt, hogy így fejezte be a dolog végét, még ki sem tudott semmit. Ő megtöltvén a hurkát, kóstolót főzetett és rögtön meg is süttetett azt, melly vacsora alkalmával asztalra tétetett. Hentes ur egész nyugalommal falatozott belőle, de a háznép minden egyes személye valamely kegyetlen rosz ízű hurka felől panaszkodott. Egyszer a házi urnak eszébe jut, hogy meg kellene nézni, vajjon a vért beletölték-e a kásába. S nagy csodálkozására a vérrel tele bögre most is ott állt az ablakban, mellyben az ürmös vala pedig üresen szomorkodott ott. S így kisült, hogy nem véres, hanem ürmös hurka lett töltve e disznóülésben. A hentest azonnal figyelmeztették izére, mindenki erősebben kezdé érezni az ürmös ízet. S szégyenében a hentes arra fakadt, hogy ha már így van, tehát egy uttal azt is elvégezte, hogy a hurkára bort sem kell inni.

E czikkemből a legesekélyebb tanulság az, hogy ha becsületes házaknál van dolgunk, ne járjunk kívül a becsület korlátain, s így ha érdemet kívánunk aratni, nem aratunk szégyent soha!

A pécsi vasgyár új felvirágzása.

Pécs (Baranya), jan. 8.

Városunkban 1842-dik évben egy vállalkozási szellemű, s szakértő férfi indítványa folytán társulat keletkezett, melly az itteni népes vidékben nagyon is érezhető vastermelési hiányt fűdőzendő, egy nagyszerű vasgyárnak részvények útján létrehozását tűzte ki czélul. E szép jövővel, s biztos reménnyel kecségetető vállalatban mindenki sietett részt venni, s a kibocsátott részvényeket csakhamar elkapták. Megvettek az építkezésre igen alkalmas, jó minőségű vízzel bőven ellátott helyet; nagyszerű öntőde, gépműhely s lakház emelkedett, s utóbb egy még nagyobb szerű kovácsoló, s mángorló műhely építettett, mind ez kellőképp föl volt szerelve. Kőszételepet tartalmazó földek is vétettek, s az egész vidék nem kis öröme a munkálatok megkezdettek. E nagyszerű építkezések s gőz erőre történt szintén nagyszerű felszerelések azonban a befizetett részvények öszletét kimerítvén, a még hátralevő több szükséglet pótlására, ugy nyers anyagok beszerzésére újabb részvények lettek kibocsátva, s minthogy a régi felett előnnyel bírtak, szintén hamar elkapták. — Fájdalom! azonban, valamint mindennek, ugy e vállalatnak is támadtak ellenei, és pedig leginkább maguk a részvényesek közt! — Amde borítsunk fátyolt a multra, mert nem czélunk a czivakodás, s keseredettségek időszakát újra emlékezetbe hozni, sőt ellenkezőleg örömtelven említjük meg: hogy miután e hazánk alsó részén, ugyszólván legnagyobb szerű gyár évekig tétlenül állt, s már-már romba omlani indult, néhány részvényes erélyes föllépése után bérbe adván, Pruk Vincze és Madarász András bérlő urak által jelenleg még nagyobb szerűen felszerelve, s újabb gépműhelyekkel bővitve emelkedik ki romjaiból, s csak egy rövid év lefolyása óta annyira vitetett: hogy öntődeje, s gépműhelye a legszigorubb szakértő igényeit is kielégíteni képes, a minthogy a mult hónapban itt volt bécsiek is, az öntészetet látván, kénytelenek valának bevallani: miszerint az bármelyik bécsi öntőde nek sem válnék szégyenére, s azokkal a versenyt méltán kiállhatja. A gépműhely el van látva 6 esztergályozó, sróf-metsző, fűrő, gyaluló padokkal; — az asztalosok az öntészethez szükséges minták készítésével foglalatokodnak, lakatosok, esztergályosok a nagy kalapácsoló s mángorló műhely gépezeteit csinálják, ezenfelül a kovácsműhelyben is számos egyén munkálkodik. Valóban öröm és multság, a sok munkáskezet látni.

Hogy e gyárnak igen szép jövője van, azt már jelenleg is tanusítják a naponkint sürűbben érkező megrendelések, habár bérlő urak eddigelő miután magának a gyárnak felszerelésére, s gépeinek elkészítésére, s fölállítására szükségelt részleteknek csinálásával vannak mind a munkások, mind az öntőde elfoglalva, illyes megrendeléseknek elvállalása iránt hirdetések sem magánuton, sem lapokban még közre nem bocsátottak. Hogy minő pontosan teljesítették a megrendelések, s minő meglegedést szült az innen kikerült kész munka — erre nézve elég csak azon egy esetet megemlítenem: hogy egy eszéki gépész, ki vas-szükségeit eddigelő a bécsi gyárookban rendelte meg, próbál egy pár mesterségesebb kereket rendelvén itt meg a maga beküldött mintáit szerint, azok annyira megnyerték tetszését, hogy Bécsből többi mintáit is elhozatván, azokat egyenesen ide szállíttatta, s jelenleg minden szükségletét innen fogja fedezni. — Egy kisebb gőzgép már elkészült, s jelenleg egy 18 ló erejű gőzgép van munkában, szóval, a gyár olly állapotban van már is: hogy minden, akár öntészeti, akár gépészeti tárgyakat elvállalni, s azokat a legnagyobb meglegedésre ki is állítani képes, azért tiszta szívből

ohajtunk: „Szebb jövődöt e gyárnak, bús napjai már valának.“ Hiszszük: hogy e tudósítást érdekel fogják olvasni nem csak Magyarhon ez alsó vidékén, a temesi bánóságban, Tót- és Horvátországban, hanem Szerb-, Moldva- és Oláhországokban is; hol tudunkkal eddigelő vasgyarak nem léteznek, s az illetők kénytelenítettnek megrendeléseiket Bécsbe küldeni, s szükségleteiket onnan fűdőzni. *)

A. P.

Irodalom és művészet.

⊙ (A „Protestáns Egyházi s Iskolai lap“) első száma e hó 12-én jelent meg, két egész nyomott iven. Tartalma: A szerkesztő vezérszava; Az egyház alkotmányzás alapföltételei B. M.-tól; Az egyház anyagi szükségéinek fedezéséről, Irinyi Józseftől; Egyház és iskola, Peti Józseftől; Népiskolánk, Gönczi Páltól; Népnevelés vallásos tekintetben, Tatai Andrástól; Könyvismertetés; A soproni ev. főtanoda története, Hunfalvi Jánostól; A magyar akademiáról egy rövid jelentés stb. Utolsó lapján „Heti bel- és külföldi könyvszemle.“

+ Györi Vilmosnak „Balassa János“ című pályadíjnyertes beszélyét, méltányos tiszteletdíj mellett Heckenast Gusztáv tette sajátjává, ki azt képekkel díszítve fogja közrebocsátani, hogy az olvasni vágyó serűő ifjúságnak annál kedvesebb meglepetést szerezzen.

+ (A budapesti dalárda) által kitűzött pályadíjakra versenyző zeneszerzeményeket illetőleg kiegészítésül közöljük, hogy a következő jeligékkel ellátott beadott pályaművek — a szerzők f. é. febr. 25-ig megvárando beleegyezésükkel — az egyet költségén leendő kinyomatásra és előadásra érdemesítették; ugymint: „Győzzön a jobb. — Szép leányért élek halok. — Adjon Isten bort, buzát, egészségét, minden jót és feleséget. — Kis babámra nagy a gondom, nagy az aggodásom. — Dalra fiuk, enyhet csak az adhat néma keservnek. — Az ének a költészetnek ikertestőére. — Eoee! Itt van a zuzos december, bort ide!“ — A többi pályaművek a szerző uraknak visszaadtni rendeltettek.

— (Magyar opera Lembergben.) Galliczia fővárosából írja egyik ottani tisztelt előfizetőnk, hogy a pesti nemzeti színház két derék tagja, a Doppler-testvérek zenéjük varázsával egészen elbájolák a lengyel világot, melly különben sem szűnik meg rokonszenvvel viseltetni a magyar zene iránt. A Dopplerek igen kedves vendégek voltak s négy hangversenyben lelkesedéssel fogadta őket a közönség, s elragadtatva hallgatá fuvoláik művészi játékát. Dec. 26-án adatott Doppler Fer. „Afanázia“ című operája a szerző személyes vezetése mellett „Benyovszky“ cím alatt. (E cím t. i. eredeti neve volt az operának s ez alatt is adták eleinte Pesten. Most az a kérdés, hogy ha Lembergben Benyovszkynak keresztelhetik, miért ne lehetne azt Pesten is annak nevezni?). Január 5-én ismét adták az operát, melly most is elragadó tetszésben részesült. Igen tetszett még a „Két huszár“ című dalműből előadott egy szép soprán-ária is. — Hiában! — így végzi levelét tudósítónk — tetszik a magyar nóta az egész világon!

Közintézetek. egyletek.

+ (Nemzeti museum.) Már egyszer említettük, hogy a vidéki nyomdak, alig pár kivétellel, a létező felsőbb rendeletnek nem engedelmessé, a kiadott művek köteles példányait nem küldik be a nemzeti muzeumba. Igen sajnós körülmény, hogy illyesmire még figyelmeztetni is kell az illetőket, de még sajnósabb, sőt szégyen lenne, ha tán ebbeli elmulasztott törvényes kötelességük teljesítésére hatóságilag fognának kényszerítettetni.

* * (A nemzeti lovarda) Pesten e hó 7-én nyitott meg. Alap köve még csak a mult nyáron, június végnapjaiban tétetett le. Ez intézet 200 fős részvények útján keletkezett. A tanítások már Szathmáry vezetése mellett megkezdettek. Még ez évben vivőiskola, lövelde, testgyakorlati iskola s a lovardához szükséges istállók fognak az épülethez csatoltatni. Az ideiglenes igazgatóság még e hó folytán gyűlést tartand az intézet igazgatóinak s választmányának megválasztására s a felsőbb helyen megerősített alapszabályok felolvasása végett. Illy intézet hiánya már igen érezhető volt fővárosunkban és így annak felvirágzása több mint pusztá kilátás. Felállítását körül nagy érdemmel bír a tervező, gr. Szapáry Antal, ki a szükséges részvényeseket megszerzette.

⊙ (A pesti löverseny egylet) e hó 7-én tartá az évi első ülését a nemzeti casino termében. A 21 verseny ez évben, a vasárnap kivételével négy napra van felosztva. A pesti gyepen a díjak számát b. Sina Simon egy 100 aranyos díjjal nevelte s a nemzeti díj s az asszonyságok díjára még folynak az aláírások, mellyek ez évben nagyobb összegre fognak rugni, mint az elmúlt évben.

+ (A tiszai vaspálya igazgatósága) a részvényeseket jövő február 1-re Bécsbe rendkívüli ülésre hívja meg az alapszabályszerű részvénytársaságra való leszállítás terve s kölcsön felvétele végett határozni.

Mi ujság?

+ (Jótekonyság sörözés.) A mainczi löportorony légberepülése által károsultak javára a Tüköry-féle sörcsarnokban zeneestély rendeztetett. Az ezen alkalmal befolyt 117 ft. 24 kr. tiszta jövedelem szép bizonyítéka annak,

*) Nagy örömmünkre szolgál, a hazai iparszellem ébredésének ez új erőteljes életjelenségéről tudósíthatni a közönséget, mellynek érdekében kérjük többi lapjaink t. szerkesztőit, hogy ez öröndetes tények köztudomásra jutását saját közlőnyei által is előmozdítani sziveskedjenek. A pécsi vasgyár élén álló férfiak szakértő buzgalmatól és bizonyult erélytől pedig teljesen jogunk van az ohajtott eredmények bekövetkezését elvárni. Ime már is Bécs vetélytársa lett Pécs.

Szerk.

hogy dácára a nyomasztó pénzhányának még nem halt ki egészen az emberek kedélyéből a nemes készség a mulatásra és — sörivásra.

+ *Bartakovics Béla*, egri érsek ő nagyméltósága, a tiszafüredi kórház alaptökéjét 1000 pftal szaporította.

— A „Polit. Ujdons.“ legközelebbi számához csatolva vette a t. közönség a „Magyar Sajtó“ mult szombati számát *mutatóny* gyanánt, azon tartalom felosztás, változatosság és gyakorlati irány némi ismertetésével, melylyel ez új erővel megjelent politikai nagy lap törekszik a t. magyar olvasó közönség figyelmét kinyerni s megérdemelni. Alkalmunk volt tapasztalni, hogy e lap újabb alakjában naponként terjedtebb méltánylás tárgya lett.

+ (*Farsang kezdete*) Az igaz, hogy nincs se havunk, se szánutunk, ámbar jég már volna elég, de azért a farsang ez idén is csak úgy beállított hozzánk, mint a régi időkben. Föltette a csörgősapkát, próbálta a tréfát és bukfeneczeket, s vizsgálgatja, lesz-e, a ki vele tartson? Még eddig nem sok híve akadt, még eddig nem sok kilátás van fényes bálokra, mert az eddigi legdisztes tánczvigalmak ez idén részvényesek hiánya miatt el fognak maradni? S e nagy csapásnak oka — mint mondják — nem feneklik másutt, mint az általános pénzhányban, mely oly fontosságra emelkedett, hogy jó *Kakas Márton* is érdemesnek találta, szép versekben megénekelni a „Magyar Sajtó“-ban. Az ideai dalidók nagy részbeni elmaradása már csak annyiból is sajnálatra méltó, mert így az iparúzó, kereskedő és munkás osztály egyik legfontosabb jövedelmi forrásától fosztatik meg; a másik főokot nem is említjük, hogy t. i. sok vad arslánnak nem nyílik elég alkalom arra, hogy a jótékony intézetek (értsd: zálogházak) nemeslelkű pártolói czimére érdemesíthetné magát.

+ (*Első álarozos bál*) A jótékony nőegylet álarozos dalidója f. hó 10-én szerencsésen megtartott nemzeti színházunkban. Közönség szép számmal volt jelen, de álarozost nagyon keveset láttunk, azok is, régi szokás szerint, meglehetősen unalmasak és kedvetlenek voltak, mintha azt akarták volna tudtára adni a közönségnek, hogy: „nincsen pénzünk.“ Mindössze is csak egy nem annyira jó, mint erős élczet hallottunk, t. i. egy nyalka arslán azt kérdezte egy nagy orru álarozostól, hogy: „hol vetted azt a nagy orrot, talán főnököd ajándékozta?“ Az álarozos erre azt felelte, hogy: „ott vettem ezt a nagy orrot, a hol te azokat a nagy füleket.“ Ránk ne fogja valaki, hogy ezt az egyetlen élczet is magunk csináltuk. Szemtanuk ugyan nem voltunk, de az illető megsértett fültanútól magától hallottuk, kinek érdekében ki kell nyilatkoztatnunk, hogy nincs nagy füle, nem is volt.

* * * (*A vén bakancsos és fia a huszár*) című eredeti magyar népszimű, német átdolgozásban, Bécsben az *an der Wien* külvárosi színpadon a napokban adatott elő. Saphir „Humorist“-ja a darabról szólván, szerzőnek Szigeti helyett Szigligetit említi. A milyen élczes ember Saphir ur, utóbb még kibökkenti, hogy *Szigeti* dráma, melyet szintén Szigligeti irt volt.

+ (*Szaladj, szaladj, jön a billog!*) A pesti tejárusnők közt is, — mint mondják — nagy megindulást gerjesztett azon rémhír, hogy a tejmérő alkalmazása Pesten is nem sokára életbe fog léptetni, mint Bécsben már megtörtént. Erősen török fejöket azon, hogy a hír valószínűsége által rájuk háramló kárt, mikép lehetne helyreütni. Talán jó volna pályadíjt kitűzni e fontos kérdés helyes megoldására. Találkozunk poeták és historikusok, kik erre is pályáznak. Mi szerényen azt tanácsoljuk a tisztelt tejárusnőknek, hogy ha már annyira szeretik a tejet vízzel árujni, árujják külön mindakettőt, a ki aztán úgy szereti, maga is elvégezheti az összetöltést. (A víz csak hagyján volna, de a többi ingredientiaik. — *Szerk.*)

+ (*As ügyvédek száma*) Budapesten 287; e számból Pestre 265, Budára 22 esik.

— *Pécsről* jan. 8-ról néhány szomorú eseményről vettünk tudósítást: Vasárnap, dec. 27-én, egy itteni lakónő két gyermekét, kiknek idősbike 5 éves volt, a szobába zárván, az egyházba ment; hazajötté alkalmával, az ajtót fölnyitván, ezen sűrű füst telleg tódult eléje; a szobában levő asztal, s ágyruha égett, s gyermekeit keresve, ezeket a kályha mögötti sarokban megfúlva találta. Gyanítható, hogy a gyermekek *gyufával* játszottak, és a még ki nem söprött szobában levő ágybéli szalma-hulladékot gyújtották meg, s mivel az öldöklő füst elől nem menekülhetének, a kályha melletti sarokba húzódtak! — Tegnap pedig egy itteni lakost, ki az erdőben napszámosai által fát vágatott, s ezeknek, és jelen volt fiának és sógorának intő szavára nem hallgatott, a ledülő fának hegye agyonsujtá. Nyaka és bal lába összezuzatván, azonnal szörnyet halt.

+ (*A hazánkban is eléggé ismert Stuer*) tüzjáték-művész, f. hó 7-én véletlenül agyonlőtte magát. Pénzviszonyait s családját teljes rendezett állapotban hagyá hátra, s az utóbbi most annál nagyobb fájdalommal gyászolja a veszteséget.

— (*Sümege vára versekben*) Sümegeen egy jó kedvű, munkás öreg ur, M. F., egy nagyobb irodalmi munkát végzett. be. Ő ugyanis régóta ohajtja, hogy Kisfaludy Sándor szép régének modorában megírná valaki Sümege vára hajanát is. E feladatra végre ő maga vállalkozott s a hozzánk beküldött mutatványt versekben olvassuk:

„E kívánság teljesedett, le van írva Sümege vár,
Egy éve, hogy a munka kész, a nyomda-költségre vár, —
Sümege várnak eredete, mint s meddig állt s kik birták,
Arpádnak mint jött kezére s azóta kik használták.

Huszonkét 12 soros Kisfaludy versekkel,
404, nyolcszoros Rege Kisfaludy-énekek.
Itt a Szerelmem fátyola s toldalék Török boszu,
Az egész mintegy 20 árkus; olvasni még sem hosszú!

Vidéki hírek.

Sümege, dec. 30. 1857. (*Ramazetter Vincze áldozatai a nevelés ügyében és legmagasabb kitüntetése.*) Remélem, kedves szolgálatot teszek a két testvérhonnak, ha jelen levelemben az egyébkori közönyös, mindennapias tárgyak helyett oly férfiúnak bemutatásával foglalom a tért e becses lapokban, ki egyike azon ritka maecenásoknak, kik a XIX. század nevelési ügyén valódi atyai szeretettel csüggnek. Igen, buzgó pártolója azon ügynek, mely gyenge anyagi állásánál fogva leginkább igényli a hazafiai áldozatokat. . . . *Ramazetter Vincze* az, kinek neve örökbetűkkel van bevésve a sümegiek, vagy tán nem vétek, ha mondom: a hon szívébe. — Nem elég bizonyossága-e az, az önzéstelen ügyszeretetének, mikép ő sarjitalan létere, mikor bizton tudja, hogy ivadéka nem élvezendi az ő áldozatai által megtermendő gyümölcsöket, s a városnak első ízben a mesterséget tanuló ifjak vasárnapi oktatására 400 pft. alapítványt tesz; később pedig az ipartanodák korszerűségéről meggyőződve: egy két osztályu alreáliskola létesítésére 50,000 ftnyi áldozattal járul! Vajjon nem ritka jellemvonása ez, egy honfinak, ki a jelen válságos időkben vagyonát így megosztja a nemzettel, holott ő nem bir uradalmakkal s mégis ennyit ad az emberiség oltárára? A ma már fennálló ipartanodánál betöltetlen tanszékre folyamodó F. isk. tanárt, hogy örömebbé eljőjön, 30 pft. utiköltséggel ellátta. Természettani előadásokhoz a megkívántató gépekre 1900 pft. ajánlott. A főlemlé iskolának egy értékes földtekét hozatott s végül az idő viszontagságai által nagyon megrongált templomi előcsarnokot tetemes javításokkal jókarba hozta. Angyaljóságú nejeének szemei gyakran megakadnak a szegénysorsu tanulók rongyolt ruházatán, és mint egy nemtő, párnap alatt meggorvosolja a bajt, hogy a szegény fiuk nem is tudják, honnét jöhet mindez? — E szeretetreméltó urhölgy a házi szegények valódi anyja, őket ruházza, táplálja, s igen gyakran pénzzel is segíti. Vallásos érzelmének jeleit számtalanszor tapasztalta kath. egyházunk. Különös kedve telik benne, ha a templom számára sajátkezüleg himezhet vagy varrhat, mi által nem ritkán becses oltárterítők-, vankosok-, ingekkel stb. szaporodott az egyházi kellek s öltözékek száma. A főúton diszlo becses olajfestményt is az ő nagylelkűségének köszönhetjük. — Nem akarom tovább fűzni e két tiszteletreméltó lélek érdemeinek hosszú láncolatát, miután tudom, hogy az által csak szerénységüket sérténém.

Ezen ritka jellemű férfiúnak bőkezű adományai *Ó cs. kir. Apostoli Felsége* legmagasb figyelmét sem kerülheték el; kívánta az atyáskodó fejedelem, hogy a ki a népnevelés fontos ügyét illy áldozatkész kezekkel támogatja, elvegye méltán megérdemlett jutalmát. Ugyanis *Ó cs. kir. Apostoli Felsége* öt egy arany koronás érdemjelnek elnyerésére legkegyelmesebben méltónak találta. Az érdemrend átadásának ünnepélyére az itt szállásoló cs. kir. dsidásezred egyik századának tisztelgő sorfalai közt, taraczk durrogások mellett megjelent a helyben székelő különféle cs. kir. hivatalok összes személyzete; kik jelenlétében lelkes szavakban adá elő járási cs. kir. szolgabíró ur az ünnepély célját; mit követőleg helybeli esperes ur nyilvánítá köszönetét t. R. V. urnak a város nevében: mire R. ur esküvel fogadá, hogy valamiút *Ó cs. kir. Apostoli Felségének* hű jobbjágya, egy a városnak, különösen az iskolaügynek, pártolója soha meg nem szünik lenni. Az áldomás, régi jó szokás szerint innét sem maradhatott el; két rendbeli lakoma követte az ünnepélyt, s mind a kettőben ittak minden szép- és jóért. S mivel nekem nem jutott a szerencse, e lakomák egyikén is jelen lehetni: nem látom abbéli ohajtásom kifejezését elkésve, hogy t. *Ramazetter Vincze* urat kedves életpárjával a hon javára a jó Isten igen sokáig éltesse!

Horváth Gyula.

Egyveleg.

* * * *A tüzevők.* Az afrikai rettenetesen babonás nép s jó keresete van ott a szemfényvesztőknek, kuruzslóknak. A francia kormány ez utolsók elnémitására mindent elkövet, de nem a legjobb sikerrel. Algirnek Zuáv nevű utcájában áll egy mecset (mahomedán kápolna), hova pénteken mint a mahomedek vasárnapján, délutánonkint nagy csoport szokott összeseregleni, hogy bámulja a kuruzslókat és szemfényvesztőket, kik nagy mulatságára, örömeire éktelen rángásokban ugrásokban tánczolnak, ordítóznak, nyársat szurnak arczukon keresztül, szegeket, üvegdarabokat nyelnek le — és még sincs semmi bajuk; de legnagyobb csudálkozást gerjesztenek a tüzevők, kik marokkal eszik az izzó szenet és paraszt — és még csak hasarágást sem kapnak. Az afrikaival lehetlen elhítenni, hogy az illy emberek valami boszorkányos bűverővel ne bírnának.

— *Amerikai gőz-orgona.* Az északamerikai Egyesült államokban általános figyelmet ébreszt egy év óta egy gőz-orgona (angolul: steam organ,) melynek „Kalliope“ nevet adtak. Miután sorban meglátogatta volna a nagyobb városokat, most a new-yorki kristálypalotában állították fel néhány létre, hogy meglepő erős hangjai által a jelenlegi pénzkrisis fejlettes némi-lyre az amerikaiakkal. Mert mihelyt megszólalnak tompa, méla hangjai, azonnal közelébe esődül a népség örege, apraja, ámbar a hangok oly erősek, hogy a palota legtávolab zugában is tisztán kivehető. Különben azt írják róla, hogy vidám, könnyű dallamokra nem annyira alkalmas, mint komoly zenére. Most azon terv merült fel, hogy több nagyobb templomban állítsanak fel illy orgonák s e czélból már meg is alakult egy gőz-zenerészvénytársulat (Amerikan Steam music Company), melynek székhelye Worcesterben (Massachusetts államban) van. Az orgona szerkezetét különben igen egyszerűnek mondják. Egyik főelőnye az, hogy hangjai rendkívül erősek és nagy távolságra hallhatók.

* * * *Német tánczosnők Kaliforniában.* Egy kaliforniai lap a rabszolgáknak egy egészen új neméről szól. Ez üzletből élő egyének német leányo-

kat visznek be, kiket aztán San Franciskóban és bent az országban táncolni bérbeadnak. Legtöbbször fiatal 16—28 éves nők ezek, kik valószínűleg faluról lopattak el. Évi díjull szállás és étkezésen kívül 2—300 tallért kapnak s kikölcsönöztenek a táncvigalmakra. San Franciskóban illy nő éjjeli 12 óráig 4 dollárt, reggelig 7 dollárt kap. E leányok meglehetősen durva karton szoknyába öltözvék s tartoznak táncolni mindenkivel, ki felhívja. A táncosok nem hajtják meg előttük magukat, hanem csak derékon fogják és viszik. Több illy tánczkereskedő-társaság létezik, melyek aztán egy-egy csapat illy leányt egy felügyelővel, ki egyszersmind valami hangszert nyagat, kiküldenek a vidékre faluzni. Melly faluba megérkeznek, ott azonnal táncvigalmat rendeznek belépti díj mellett s keresetük nem fizet roszul. E tánczosnők főgyűhelye San Francisco, honnét az ügynökök megrendelésére a vidéki városokba szétküldetnek. Mondják, hogy e nők rossz bánásban részesülnek, azonban erényesek, a mennyire csak illy sikamlós pályán lehetséges.

** (A Jézus Krisztus ellen hozott halálítélet.) A casertai kápolnában van egy érczlap, mellyen a Jézus ellen hozott halálítélet, zsidónyelven bevéve, olvasható. Az érczlap szélén következő áll fölírva: hasonló lap küldetett minden törzsnek. Ez érczlapot ásátás közben találták 1280-ban a nápolyi királyságban Azuila város határában, később Nápoly közelében a karthausiak sekrestyéjében ébenfa szelenczébe zártan őrizték. Innét került Caserta-ba, A napoleoni háborúk alatt, azon áldozatok elismerésének jeléül, mellyeket a

karthausiak a francia sereg iránt tanusítottak, e szerzeteseknek megígérték, hogy ez érczlemez nem fogják elvenni tőlök. A szöveget a művészetek választmánya fordítá le francziára, ugyan e bizottmány az érczlemez valódiságát nem vonta kétségbe.

** A mult éo folytán a tengereken 104 gőzhajó vezett el, u. m. 45 angol, 17 amerikai, 13 francia, 6 németalföldi és 21 más államokhoz tartozó; de ezek nem mind vihar által, mert 51 ugy égett le. — És e szerint a mult év nagy adót fizetett a tengernek, mert 1856-ban csak 63 gőzös vezett el. Itt azonban csak a gőzöskökről szoltunk, a szerencsétlenül járt vitorlás hajók számát nem tudjuk.

** Tud ön irni? kérdé egy biró a tanut. „Nem; soha sem volt alkalmam megtanulni. Egyszer ugyan elküldtek az iskolába, de már este volt; gyertya nem volt az iskolában, ezen fölül pedig a tanító sem jött el, mert beteg volt.“

** Ristori asszony, a híres olasz színésznő, megházasodott, még pedig kétszer egymásután — vásárolván egy házat Párisban, egyet meg Rómában.

** Mikor van az ember feje fülig adósságban? Mikor hitelben vett kálapot tesz fel.

** Egy lapban olvassuk, hogy nem tanácsos a mai vigjáték-írókkal feleselni, mert ők egyáltalán nem értik a tréfát.

Színházi napló.

Péntek, jan. 8. „Végredelet.“ Eredeti dráma 5 felv. Irta Csakó Zsigmond.
Szombat, jan. 9. „Szökött katona“ Eredeti népszínmű 3 szakaszban. Irta Szigligeti.

Vasárnap, jan. 10. A pesti jótékony nőegylet által rendezett Álarczos bál.

Hétfő, jan. 11. „Gyász-vitézsek.“ Szomorujáték 3 felv. Irta Szigligeti.

Kedd, jan. 12. „Rigoletto“ opera 4 felv.

Szerda, jan. 14. „Marót Bán.“ Vörösmarty szomorujátéka 5 felv.

Csütörtök, jan. 14. Benna Károly javára: „Sevillai borbély.“ vig opera 2 felvonásban, zenéjét szerette Rossini.

Szerkesztői mondanivaló.

1609. Moldva-Bottusanba. — Idvezeljük önöket a távolban. A kérdésekre, a mennyire tehetjük, szivesen felelünk. A „M. ösök képcarnokából“ eddigelé két füzet jelent meg, az elsőnek ára diszkiadásban postán 12 ft. 40 kr. olcsó kiadásban 3 ft. 20; a másodiknak diszkiadásban 10 ft. 40 kr., olcsó kiadásban 2 ft. 50 kr. Önökkel együtt mi sem értjük, hogy némely irodalmi vállalkozó miért nem gondol vállalatának gyakrabbi hirdetésére. — A legjobb „magyar-német s német-magyar szótár“ kétszékű Ballagié, mellynek ára (a két kötetnek) 8 pft. Kiadta Heckenast.

1610. Lednicze rajzát s leírását köszönettel vettük. A föltételeket tessék annak idejében szorgalmazni.

1611. Medesérre. Az újabb küldemény közöltetni fog; a régibb — talán.

1612. Györkere. Miatán a g. bogdányi panaszt — mint tisztán egyházi magán ügyet — nem közöltük: ön felvilágosító és higgadt védiratát is mellőzendőnek találjuk. Az új Prot. Egyh. és Isk. lapban bő tér nyílik e tárgy közleményeknek. E helyen csupán azt jegyezzük fel, hogy ön iratából meggyőződöttünk, mikép az abauji ref. egyház-megye e részben is híven járt el kötelességében és — résen áll.

1613. Kopácsra. Nem értjük a közlés czélját. Hirlapi cikkek nem arra valók, hogy azok által valakinek a magán életben kapott sérelmei orvosoltassanak. Ez a bíróságok dolga.

1614. Czirakra. A kívánt tárgyra mindig nagyobb figyelmet fordítunk a Politikai Ujdonságokban. Könnyebb áttekintés és rend végett közlendőink tömegét meg kelle osztanunk, s míg a „Vasárnapi Ujságban“ különösen az irodalmi s művészeti mozgalmakat jegyezzük fel: addig az ipar- és kereskedési érdekeknek leginkább a Pol. Ujdonságokban nyitottunk tért. S e rovatot itt folyvást bővítjük.

1615. Pápára. Kérjük az „új épületet“ is. A kettőből talán kitelik majd egy használható rajz.

1616. Fehérvár E. J. — Mielőbb közlendjük.

1617. Szegszárd Sz. A. — Ajánlatait köszönettel vesszük s kikérjük ön további buzgalmát.

1618. Káson-Ujfalu B. K. — Viszontlátásig.

1619. N.-Létára. Bizony baj, hogy onnan nem akad egy tudósító sem. Arra, kit ön megnevez, mi is gondoltunk már, de „hiába! vad nem tün ki!“ mondja Kisfaludy K.

1620. Egy hivatalnok naplójából. Ismernünk kellene az egész művet, hogy ítélessünk. Többször kijelentettük, hogy kéziratokat nem köldhetünk vissza.

1621. N.-Enyed. Sz. G. — A Vasárnapi Ujság korábbi évfolyamaiból példányok nem kaphatók. A mult félévből van még néhány csonka példány.

1622. Dab. Cs. F. — Az előf. pénz megérkezett. A papirpénz beváltása iránti aggodalma alaptalan. Csupán a 10 pkrós jegyek váltatnak be jövő hónapig. A többi bankók iránt még eddig semmi rendelet sem adatott ki; sőt — mint a lapok írják — egyelőre szándékban sincs. Az új ezüstpénz kelete jövő 1859 évben lép érvénybe s ennek előpostáit, az új 15 pkrós (1/4 forintos) ezüstpénzeket már is látni a forgalomban.

1623. Vagvölgyi. A megjelent művek díja iránt mindenkor hozzánk sziveskedjék ön fordulni. A közlöttek díját a kívánt czim alatt utnak indítjuk.

1624. M. Turra. Lapot küldeni hitelbe — igen szokatlan valami s a lapkiadási ügykezelés természetével össze nem egyeztethető.

1625. N. Kálló. K. J. Örvendünk; de most már késő. Legyen máskor szerencsénk.

1626. Sümegre. Egész időig halljuk Farkas Miska hegedűjét, s bármilly csábító a meghívás, szépen meg kell azt köszönnünk. Majd ha vasut jár arra! — A rajzokat várjuk. — A verses mellékletet érdeklől olvastuk?

1627. Pest-sy-Iy. A két műre csak később fog a sor rákerülhetni, a miért figyelmesebben most nem is vizsgáltuk. Ez az oka, a miért eddig nem válaszoltunk. Ráérünk még erre.

1628. Lemberg. B. T. — Számolunk az ígérethez, s örvendünk az új találkozásnak. Szegény Petőfi jó izut nevetett volna a levélnek.

1629. N. Audich Károly urat biztosítjuk, hogy valamint eddig örömet fogadtuk hozzánk beküldött dolgozatait, ugy ezután is mindenkor szivesen veendjük közleményeit. Nemes buzgalma teljes méltánylatunkat ébreszti fel.

1630. A kovaszinezi ócskatorony szerzőjét kérjük, hogy a leíró szöveget még egyszer beküldeni sziveskedjék.

1631. Egy rossz versirő panasza így kezdődik:

„Hej Guttenberg, te híres Guttenberg,
Te a könyvnyomtatás feltalálója!
Milly híres ember lehetnék már én,
Ha az az ördögmesterség nem volna!“

Bizony, nagy kárt tett önnek az a Guttenberg!

1632. Meglátalak angyalom, fekete szemekkel. Meglátalak szemekkel? Vagy: Angyalom fekete szemekkel? Mind a kettő rossz, s egy sem lehet igaz. Az „Utas“ című verset nem kellett volna kijavítani, jól van az ugy, a mint Kisfaludy megírta. E javítás talán arra való volt, hogy rá ne ismerjünk, s e tekintetben majdnem czélt ért ön, mert alig ismertünk rá.

1633. Himfy. Nem igen szeretjük az illyen hosszú verseket. De azért, ha lehet, szivesen. Az ígért prózai közleményeket szivesen vennők.

1634. Eletemből. Elcsüggedés. Öszintén tanácsoljuk, hogy azt az időt, mit a versírásra szán, fordítsa inkább prózai dolgozatokra. Különben az adomát föl fogjuk használni.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naplár	Gör.-orosz naplár	☉ Nap- kelet nyug.		Izraelit. naplár	☾ Hold- kelet nyug.	
			6. p.	6. p.		6. p.	6. p.
Január							
17 Vasár.	C2 Jéz. sz n.	C2 A. r	5 E Theoph.	7 42	4 39	2 Dávid	9 10 7 2
18 Hétfő	Péter róm. sz.	Piroska	6 Epiphan	7 41	4 40	3 Eleáz.	9 29 8 13
19 Kedd	Kan. Mártha	Sára	7 Ker. Ján.	7 41	4 42	4	9 44 9 30
20 Szerda	Seb. és Fáb.	Ózséb	8 György	7 40	4 43	5 Illés	10 1 10 44
21 Csütört	Ágnes szüz	Ágnes	9 Polieuctus	7 40	4 44	6	10 17 * *
22 Péntek	Vincze vért.	Vincze	10 Nissai G.	7 39	4 45	7 Elizeus	10 35 0 2
23 Szomb.	Mária elj.	Emerent	11 Theodóz	7 39	4 46	8 Sab.	10 57 1 21

Holdnegyed: ☾ Első negyed 22-én 6 óra 14 perczkor este.

TARTALOM.

Budai Ézsaiás (arczkép). Káta Gábor. — Szérüm. Petőfi István. — Mint lón vagyonos emberré ifjabb Adorján Péter (folyt.) Pálffy Albert. — Egy magyar ballet Bécsben (képpel). — Csallóközi uti-képek (folyt. képpel). — A sziami követség tisztelkedése az angol királynő előtt (képpel). — Az uralkodó planéta és időjárás jóslatok. Brassai. — Magyar nyelvészeti emlék a XVII. századból. Papp M. — Tárház: Kakas Márton a színházban. — Ismét a debreczeni állandó színház. — Ürmös hurka. — A pécsi vasgyár új felvirágzása. — Irodalom és művészet. Közintézetek, egyletek. Mi ujság? Vidéki hírek. Egyveleg. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

Előfizetési felhívás

VASÁRNAPI UJSÁG

és

POLITIKAI UJDONSÁGOK

1858-diki első félévi folyamára.

Előfizetési ár: Buda-Pesten házhoz hordva félévre 4 ft.

A pénzes levelek bérmentes küldése kéretik. — Tiz előfizetett példányra egy tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadóhivatala
(Pesten, egyetem-utca 4. sz. a.)

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.